

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Diplomová práce

**PŘÍMĚSTSKÝ TÁBOR JAKO PROSTŘEDEK K ROZVOJI
SOCIÁLNÍ INTEGRACE DĚTÍ SE ZDRAVOTNÍM
POSTIŽENÍM**

Vedoucí práce: Mag. Tomáš Cyril Havel, Dr.theol.

Autor práce: Bc. Barbora Uhlíková

Studijní obor: Pedagogika volného času- prezenční forma studia

Ročník: 4.

2021

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.“

Datum

Bc. Barbora Uhlíková

Poděkování

„Děkuji vedoucímu diplomové práce Mag. Tomáši Cyrilu Havlovi, Dr.theol. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Další velké poděkování patří mé rodině a to především manželovi a dětem, kteří mi po celou dobu realizace práce pomáhali a byli mou velkou psychickou a morální oporou.

Obsah

Úvod	- 6 -
1 Volnočasové aktivity	- 7 -
1.1. Vymezení základních pojmů	- 7 -
1.1.1 Pedagogika:	- 7 -
1.1.2 Volný čas	- 9 -
1.1.3 Volnočasové aktivity	- 11 -
1.1.3.1 Volnočasové aktivity před rokem 1989	- 11 -
1.1.3.2 Volnočasové aktivity po roce 1989	- 12 -
1.1.4 Pedagogika volného času	- 17 -
1.1.5 Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami	- 21 -
2 Letní dětské tábory	- 24 -
2.1 Letní tábory před rokem 1989	- 24 -
2.2 Tábory po roce 1989	- 26 -
3 Integrace a inkluze	- 31 -
3.1 Integrace	- 31 -
3.1.1 Vývoj integrace ve světě	- 31 -
3.1.2 Cesta k integraci v Československé republice (1945-1989)	- 34 -
3.1.2.1 Jedličkův ústav	- 39 -
3.1.3 Integrace v České republice	- 40 -
3.2 Inkluze	- 42 -
3.2.1 Vývoj inkluze	- 42 -
3.2.2 Inkluze v České republice	- 44 -
3.2.2.1 Systém inkluzivního vzdělávání	- 45 -
Shrnutí teoretické části	- 49 -
Praktická část	- 51 -
4 Projekt příměstského tábora	- 51 -
4.1 Návrh projektu příměstského tábora	- 51 -
4.2 Příprava projektu	- 53 -
4.3 Realizace projektu	- 56 -
4.3.1 První den příměstského tábora	- 56 -
4.3.2 Druhý den příměstského tábora	- 58 -
4.3.3 Třetí den příměstského tábora	- 59 -
4.3.4 Čtvrtý den příměstského tábora	- 62 -

4.3.5 Pátý den příměstského tábora	- 63 -
4.3.6 Zhodnocení celého tábora	- 65 -
5 Rozhovory.....	- 67 -
5.1 Rozhovor s matkou dítěte s Downovým syndromem	- 67 -
5.2 Rozhovor s matkou dítěte na vozíčku	- 68 -
5.3 Rozhovor s tetou dítěte z našeho tábora bez speciálně vzdělávacích potřeb ...	- 70 -
5.4 Rozhovor s dobrovolnicí od salesiánů	- 71 -
5.5 Shrnutí rozhovorů	- 74 -
Shrnutí.....	- 76 -
Závěr	- 77 -
Přílohy	- 80 -
Abstrakt	- 81 -
Abstract	- 82 -
Použitá literatura	- 83 -

Úvod

Pro výběr tématu k mé magisterské diplomové práci nebylo třeba dlouhého uvažování a přemýšlení. Mám za sebou víc jak 17 let zkušeností s prací s dětmi se speciálně vzdělávacími potřebami a tak volba byla jasná. Zkušenosti mám jak z českobudějovické Arpidy, píseckého Klubu Krteček, Českého červeného kříže aj. .

Přemýšlela jsem o tématu, a protože jsem se účastnila mnoha dětských letních táborů, začala jsem postupovat tímto směrem. Byla jsem na táborech, kde byly děti bez speciálních vzdělávacích potřeb, byla jsem na táborech, které pořádala českobudějovická Arpida pro děti s handicapem a byla jsem na táboře, kde byly integrovány děti se speciálními vzdělávacími potřebami.

Rozhodla jsem se tedy, že nejprve prostuduji materiály, které se věnují pedagogice volného času, integraci a inkluzi, také dětským letním táborům nebo pobytům dětí v přírodě a pak připravím vlastní projekt dětského letního příměstského tábora pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Veškeré prostudované materiály, ať již z knih nebo z internetových zdrojů po podrobné analýze popíši v teoretické části.

Podrobně postup při realizaci projektu budu popisovat ve čtvrté kapitole této magisterské diplomové práce, která bude začátkem praktické části: jak postupovaly jednotlivé kroky, od návrhu přes přípravu až po samotnou realizaci. V páté kapitole se budu věnovat zpětné vazbě od rodinných příslušníků a také přidám zkušenosti od salesiánských dobrovolníků.

Cílem této práce je zjistit odpověď na otázku:

„Jaké jsou příležitosti/ možnosti a úskalí integrace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami do společnosti?“

1 Volnočasové aktivity

1.1. Vymezení základních pojmů

Tato magisterská práce se věnuje rozvoji sociální integrace dětí se zdravotním postižením, a to na projektu příměstského tábora. Na uvedení do tématu je nejprve zapotřebí vymezení základních pojmů, jako je např.: pedagogika, volný čas, volnočasové aktivity, pedagogika volného času, děti se speciálními potřebami.

1.1.1 Pedagogika:

Pedagogika je společenskovední disciplína, která vznikla v 19. století. Je to věda o výchově, která zkoumá výchovný proces a věnuje se výchově a vzdělávání. Pedagogika se jako věda vyznačuje čtyřmi základními body, a to předmětem zkoumání, teoretickým systémem, soustavou metod a širokou institucionální základnou.

Předmětem pedagogiky jsou jednak vychovatelé a pak vychovávaní, tedy žáci nebo studenti. Důležitý je nejen obsah toho, co vyučující předává, ale také podmínky výuky a jaké jsou vazby a vztahy mezi učitelem a žákem navzájem. Stejně jako vzdělání, tak i výchova v minulosti vypadaly jinak, ať už se týče obsahu či podmínek výuky, tak také byly odlišné vztahy mezi učitelem a žákem.

Metodologie pedagogiky stanovuje její metody. Dělí se na dva typy:

- empirické
- teoretické.

Mezi empirické metody pedagogiky lze řadit např.: pozorování, experiment, dotazník nebo rozhovor. Mezi teoretické metody pedagogiky patří vytýčit si cíle, zjistit příčiny chování a zkoumat historické souvislosti. Jak empirické, tak teoretické metody je poté třeba následně zkoumat (analyzovat), vytvořit z nich závěr (syntézu). Na základě syntézy uvést nové poznatky jak do teorie, tak následně do praxe.

Pedagogické disciplíny se dělí na tři druhy:

- základní
- hraniční
- aplikované.

Mezi základní pedagogické disciplíny patří:

- obecná pedagogika (vysvětluje základních jevy a procesy edukační reality),
- obecná didaktika (definuje systém řízení vyučovacího procesu),
- teorie výchovy (objasňuje výchovné jevy v užším slova smyslu),
- dějiny pedagogiky (poskytují komplexní vývoj pedagogiky),
- speciální pedagogika¹ (zabývá se výchovou, vzděláváním a integrací osob s handicapem),
- srovnávací pedagogika (věnuje se zkoumání jiných vzdělávacích systémů různých zemí).
- nebo výše zmíněná metodologie pedagogiky.

Mezi hraniční pedagogické disciplíny patří:

- pedagogická psychologie (věda o psychologických zákonitostech výchovně vzdělávacího procesu ve školních a jiných výchovných zařízeních),
- sociální pedagogika (váže se k problémům sociálně patologických jevů),
- sociologie výchovy (zabývá se sociálními aspekty výchovy),
- filozofie výchovy,
- ekonomika vzdělávání,
- školní zdravotnictví a hygiena
- školní architektura.

Aplikované disciplíny pedagogiky se mj. dělí:

- podle věku (např. na předškolní či středoškolskou pedagogiku),
- podle výchovných institucí (např. školská, rodinná či vojenská)
- podle místa – např. pedagogika volného času.

(*Informační systém JABOK* [online]. Praha: Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická, 2019 [cit. 2020-11-25]. Dostupné na WWW:

<https://is.jabok.cz/do/jabok/954367/955287/955379/Pedagogika_jako_veda.pdf>

)

---

¹ Speciální pedagogika se dělí na další obory: psychopedie (osoby s mentálním handicapem), etopedie (obtížně vychovatelní jedinci), somatopedie (osoby s tělesným nebo zdravotním handicapem), logopedie (osoby s vadou řeči nebo komunikace), surdopedie (osoby s vadami sluchu), oftalmopedie (osoby s vadami zraku), specifické poruchy učení a osoby s kombinovanými poruchami. (Speciální pedagogika)

Úkolem pedagogiky je vytvořit optimální podmínky pro výchovu. Tradiční pedagogika zdůrazňuje svou roli při formování lidstva, významnost školských institucí a doporučení, vzory, ideály výchovy jako humanistický přístup. Moderní pedagogika staví na využitelnosti vědeckého výzkumu, rozpoznávání širě edukační reality a objektivní reflexi procesů edukační reality (srov. PRŮCHA 2017: 47).

1.1.2 Volný čas

Volný čas obecně je takový čas, který člověku zbyde po splnění svých pracovních i mimopracovních povinností, tedy čas, kdy člověk nevykonává funkce, které vyplývají z jeho pracovní pozice i dalších sociálních rolí.

Lépe by se dala vyjádřit definice tak, že je to čas, do které člověk vstupuje dobrovolně a s rozhodnutím trávit ho příjemnou činností, která má přinést příjemné zážitky, uspokojení, odpočinek nebo rozvoj osobnosti.

Horst W. Opaschowski uvádí tyto základní funkce volného času:

- rekreace
- kompenzace
- výchova a další vzdělávání
- kontemplace
- komunikace
- integrace
- enkulturace

(srov. HOFBAUER 2004: 11-13)

Postoj k volnému času se ve společnosti vyvíjel, stejně jako délka nebo způsob trávení volného času. Největší změny dosáhly během posledních necelých 100 let, a to od konce 2. světové války, kdy došlo ke zkrácení pracovní doby a ukončení dětské práce. Posuny byl také ve změně chápání trávení volného času, a to od přípravy na práci po aktivní trávení volného času dle svých zálib a možností.

V socialistickém Československu, kde nebyl prostor pro podnikání, si mohl svůj „vlastní život“ budovat v soukromém životě, tzv. druhý život. Díky této situaci v zemi vznikl fenomén chat a chalup, místo, kde si člověk, nebo rodina, mohli dělat a budovat vše jen podle svého, bez zásahů státní moci.

Dalším oblíbeným trávením volného v československé republice před rokem 1989 bylo sběratelství. Děti se bavily např. sbíráním plastových písmen ve tvaru „C“, tzv. céček. Mládež a dospělí se věnovali také trampingu či turistice po značených trasách.

Sokolské slety nahradily za éry socialistického Československa spartakiády, konaly se od roku 1955 do roku 1989. Cvičenci měly speciální úbory, boty (tzv. „jarmilky“) se vyráběly v podniku Svit Gottwaldov, a to od r. 1965.

Další oblíbenou činností bylo sledování televizních sportovních přenosů, ať už doma, nebo v restauracích, k čemuž se popíjelo většinou pivo nebo cola. Mezi oblíbené pořady patřily společenské hry, např.: „Šest ran do klobouku“, nebo: „Videostop“. Velkou oblibu si také získal televizní cyklus „Bakaláři“, který se natáčel podle příběhů diváků. Nedílnou součástí trávení volného času v socialistickém Československu bylo sledování televizních zábavných pořadů, např. „Televarieté“ nebo silvestrovské pořady.

Volný čas se zvýšil poté, co bylo v Československé republice roku 1968 uzákoněno pouze pět pracovních dnů. Podle průzkumu, který vypracoval Horst W. Opaschowski, se např. prodloužením života člověka a zkrácením pracovních dnů a také pracovní doby během dne, více jak zdvojnásobil volný čas, a to z původních 25% na 52%. Průzkum prováděl z dat od roku 1800 do roku 2010. (viz tabulka v příloze, HOFBAUER 2004: 27).

Tento vývoj nastal díky okolnostem:

- osvobození dětí od námezdní práce
- prodlužování školní docházky
- zkracování pracovní doby dospělých
- prodlužování délky života.²

Více volného času zaznamenali jak dospělí lidé, tak i děti a mládež. Je rozdíl mezi trávením času na venkově, nebo ve městech, (a to jak u nás, tak ve světě) a platí to pro obě kategorie – dospělých i dětí. Ve městech je více možností a aktivit, než nabízí klasický český venkov. Navíc zanikají některé místní školy, což je způsobeno nižší porodností posledních několik let od konce 20. století. (srov. HOFBAUER 2004: 25-34). Děti tedy dojíždějí do měst nejen do školy, ale také za volnočasovými aktivitami. Poslední desetiletí roste trend, že rodiče vozí děti autem, nejen do školy, na kroužky, ale všude. Osobně to nepovažuji za správné, protože děti mají od začátku 21. století

---

² Volný čas se takto ale nerozvíjel všude stejně. Dodnes jsou země na světě, kde děti pracují a kvůli špatně dostupné lékařské péči se lidé nedožívají tak vysokého věku, jako se dožívají např. v Evropě.

všeobecně méně pohybu – velkou část volného času tráví doma, u obrazovky počítače nebo s mobilním telefonem.

Do způsobu trávení volného času pronikají i změny ve společnosti, např. po roce 1989, kdy se rozšířil výběr volnočasových aktivit – oproti situaci před rokem 1989, kdy organizace Socialistického svazu mládeže byla pro tehdejší režim vhodnější než skauting a Domy pionýrů a mládeže (dnešní Domy dětí a mládeže) nebyly tak pestré a různorodé jako nyní. V některých zemích ale dodnes jak dospělí, tak děti volného času mají jen velmi málo.

Někteří dospělí odmítají volný čas, mají např. soukromou firmu, mají tedy velké množství práce, nebo jsou natolik oddáni práci (workoholismus), že jim žádný volný čas nezbyvá. Někteří rodiče by rádi měli více volného času, aby se mohli věnovat jak svým dětem, tak svým koníčkům, ale mají více zaměstnání, protože jsou samoživitelé.

Někteří dospělí, ale tento problém bývá častěji u dětí, neumějí svůj volný čas využít. Některé nemají povědomí o různých volnočasových aktivitách a některé si neumějí školní povinnosti rozvrhnout tak, aby jim volný čas zbyl, spoustu času prokrastinují.

„Volný čas je součástí života dětí, mládeže i dospělých. Je na každém z nás, jak tento čas vyplníme. Způsob využití volného času je důležitý zejména u dětí a mládeže. Právě u těchto věkových kategorií plní významnou funkci volný čas, který děti a mládež tráví organizovaně. Pod odborným vedením, kdy jsou děti chráněny od úrazů, a také se zmenší prostor pro vznik nežádoucích jevů, které se mohou vyskytnout zejména u mládeže.“³

1.1.3 Volnočasové aktivity

1.1.3.1 Volnočasové aktivity před rokem 1989

Volnočasové aktivity prošly také změnami. Před rokem 1989 mohly děti navštěvovat oddíl Jisker, ve starším věku oddíl Pionýra, jako studenti byli členy Svazu mládeže – tzv. „Svazáci“. Domy Pionýrů a mládeže nabízely kroužky hudební (zpěv), taneční (lidové tance), modelářské, rybářské, sportovní. Dále byly tzv. LŠU – lidové školy umění, kde se vyučoval obor hudební (hry na různé hudební nástroje), taneční (balet, moderní tanec, gymnastika), výtvarné (malování).

---

³Informační systém UTB

1.1.3.2 Volnočasové aktivity po roce 1989

Domy pionýrů a mládeže se po roce 1989 mění na Domy dětí a mládeže, LŠU na ZUŠ – základní umělecké školy. Organizace Pionýra zůstala i po sametové revoluci. Byla obnovena činnost ve skautingu. Skautské oddíly se dělí na chlapecké a dívčí, chlapci jsou nejprve „vlčata“, poté skauti, děvčata „světlušky“, pak skautky. Později se stávají rádci, rovery a pak vedoucími. Oproti nabídce před rokem 1989 vznikají kroužky, které se zaměřují na práci s moderní technikou – např. počítačové nebo práce s videokamerou. Další zájmové činnosti se věnují třeba sportovním aktivitám, které před rokem 1989 v tehdejší Československu nebyly – např. americký fotbal, baseball apod. Rozšiřuje se např. nabídka výtvarných oborů – některé domy dětí a mládeže mají např. vlastní pec na keramiku, tak mohou s dětmi vyrábět keramiku.

Obnovena byla také činnost církví a charity.

Salesiáni

Činnost salesiánů je velmi pestrá a nápaditá, např. salesiáni v Českých Budějovicích nabízejí:

- zájmové kroužky (např. sportovní, hudební, keramické, dřevomodelářské, vaření)
- otevřené kluby (např. doučování, tancování)
- letní tábory (tzv. „Chaloupky“), příměstské tábory,
- „Lyžák“ - s dětmi jezdí o jarních prázdninách na lyže
- kurzy atd.

Mezi dětmi nedělají rozdíly a začleňují jakékoli děti, ať už např. romského původu nebo děti s handicapem. (Naše činnost – Salesiánské středisko mládeže)

Petrini

Kongregace byla založena P. Klementem Petrem roku 1888 v českých Budějovicích, proto se jí říká Petrini. Oficiální název je: Kongregace bratří Nejsvětější Svátosti. Jejich činnost se zdárně rozvíjela nejen v Čechách, ale až ve Vídni. V roce 1950 byla násilně tato práce přerušena komunistickým režimem (jako v jiných církvích). K obnově činnosti došlo až po roce 1989. Petrini fungují na třech místech v České republice – v Českých Budějovicích, v Písku a v Brně.

V Českých Budějovicích se nachází Křesťanské rodinné centrum Petrklíč. „*Naším posláním je podpora vztahů v rodinách a sdílení křesťanských hodnot v oblasti rodiny, výchovy a manželství.*“⁴

Petrini vydávají katolický časopis pro děti od 5 do 12 let. Redakce je v Písku. Časopis začal vycházet v České republice v roce 1992 ve spolupráci s rakouskou redakcí časopisu Regenbogen. V jednotlivých číslech lze najít různé omalovánky, nebo předlohy pro malbu na sklo, luštění, kvízy a spoustu čtení. Časopis je sice primárně určený pro učitele náboženství, nicméně si myslím, že čerpat z něj mohou i další vychovatelé nebo pracovníci s mládeží, a to i s handicapem.

Apoštolská církev

Apoštolská církev se také věnuje práci s dětmi. Má přímo na svých stránkách záložku (Odbor dětí apoštolské církve), kde jsou jejich aktivity vypsány. Nabízejí tyto činnosti:

- tábory
- doučování
- práce s dětmi se speciálními potřebami.

(ODAC Apoštolská církev)

Charita

Charita České republiky nabízí, kromě dalších svých služeb, pomoc jak pro děti s handicapem, tak pro děti a mládež obecně.

Pro děti a mládež:

- dobrovolnická centra
- nízkoprahová zařízení apod.

V celé České republice nabízejí v tuto chvíli 207 služeb, z toho v jižních Čechách 12: v Českých Budějovicích čtyři, v Jindřichově Hradci dvě, v Táboře jednu, v Písku tři, v Prachaticích jednu a ve Vimperku také jednu.

Pro handicapované děti:

- dobrovolnická centra
- odlehčovací služby
- ošetrovatelské služby
- pečovatelské služby
- asistenční služby
- aktivizační služby

---

⁴ Komunita Petrklíč

- asistované styky, předání
- centra služeb pro rodinu
- osobní asistence.

V celé České republice nabízejí v tuto chvíli 262 služeb, z toho v jižních Čechách 9: v Českých Budějovicích dvě, v Českém Krumlově jednu, v Táboře jednu, v Písku čtyři a ve Vimperku také jednu. Jsou to konkrétně tyto služby:

- Charitní pečovatelská služba (CHPS), České Budějovice
- Osobní asistence (OA), České Budějovice
- Drobná pečovatelská služba, Český Krumlov
- Dobrovolnické centrum Tábor
- Bonum – dobrovolnické centrum, Písek
- Místo ve společnosti, Písek
- Pečovatelská služba, Písek
- Podpora pečujících osob, Písek
- Pečovatelská služba Oblastní charity Vimperk.

(Adresář pro veřejnost. Charita Česká republika)

Sokol

Další ze znovuoobnověných aktivit po roce 1989, je činnost Sokola. Kromě sportu a rozvíjení tělesných aktivit, jsou zde i myšlenky, které se nehodily socialistickému zřízení tehdejšího Československa.⁵ „Nabízí zajímavou alternativu pro trávení volného času mladým i starším - umožňuje celoživotní cvičení a sportování i pohybově nenadaným či zdravotně znevýhodněným.“ (Sokol - České Budějovice)

Orel

Kromě Sokola byla obnovena činnost Orla. Orel reagoval na situace v republice na sklonku 19. století, kdy se cítili katolíci v Sokole odstrčeni. Stejně jako ideje Sokola, ani orléské ideje neladily se socialistickým zřízením a tak byla jejich činnost zakázána a mohla být obnovena až po sametové revoluci, v roce 1990. „Prioritou činnosti Orla je především podpora sportu pro všechny.“⁶

---

⁵ „Princip, na kterém je sokolství založeno - jednotný rozvoj těla i mysli v duchu demokracie, svobody, rovnosti a bratrství byl v době vzniku podporován mnoha významnými Čechy své doby.“ (Sokol - České Budějovice)

⁶ Profil spolku Orel

Volnočasové aktivity pro děti se speciálními potřebami

Národní institut dětí a mládeže zjišťoval, jaké jsou možnosti pro děti se speciálními potřebami. V informacích, které zveřejnil na svých stránkách informační portál Alfabet 12.1.2016⁷, bylo uvedeno, že rodiče často netuší, že by jejich děti mohly být zapojeny do běžných volnočasových aktivit a rovnou hledají specializovaná zařízení. Nabízí zde několik podnětů, rad a tipů, kde hledat:

- komunitní centra se zaměřením na integraci/inkluzi
- spolky, o.p.s., stacionáře
- poskytovatelé dalších sociálních či zdravotních služeb/péče
- hledat v registru sociálních služeb MPSV do kritérií sociálně aktivizační služba pro rodinu s dětmi a lokalita
- poptat se sociálního pracovníka služeb rané péče, stacionáře, rehabilitačního zařízení, mateřské, speciální či jiné školy
- organizace poskytující služby dětem s podobnými problémy
- Asociace muzikoterapeutů
- Česká hiporehabilitační společnost
- Česká arteterapeutická asociace
- Asociace dramaterapeutů
- Plavecká akademie bez bariér.

(Nápady na volnočasové aktivity pro handicapované děti - Alfabet)

Arpida

Centrum Arpida v Českých Budějovicích poskytuje své služby osobám s tělesným a kombinovaným postižením od roku 1993.

Zajišťuje činnost:

- detekční
- diagnostickou
- terapeutickou
- rehabilitační
- výchovně vzdělávací
- zájmovou
- poradenskou

---

⁷ Nápady na volnočasové aktivity pro handicapované děti – Alfabet

- metodickou
- posudkovou
- preventivní, včetně tzv. rané péče.

Arpida vychází ze základních principů křesťanské etiky, které respektují mj. vzájemnou úctu, solidaritu a porozumění. Při odborných činnostech nejsou opomíjeny vztahy mezi jednotlivými obory. Kromě vysoké odbornosti je důraz kladen také na lidský přesah poskytované péče. Je to práce o lidech a pro lidi. Mezi „členy týmu“ jsou tak započítáváni i rodiče dětí. Vše je vlastně řečeno v písmenech slova Arpida:

A – akce

R – rehabilitace

P - pomoc

I – integrace

D – dobrovolnost

A – agapé (křesťanské pojetí lásky, sounáležitost, sdílení, solidarita)⁸.

Služby Arpidy se dělí na tři oblasti:

- středisko sociálních služeb
- nestátní zdravotnické zařízení
- školy a školská zařízení.

Středisko sociálních služeb zajišťuje mj. denní stacionář pro osoby s tělesným, nebo kombinovaným postižením, ranou péči pro děti s tělesným a kombinovaným postižením od narození do 7 let věku a také pro jejich rodiny, sociálně terapeutické dílny, sociální rehabilitaci apod. Pro dospělé uživatele je připravena „Návazná podpora“.

Nestátní zdravotnické zařízení zajišťuje mj. individuální léčebný tělocvik, ergoterapii, vodoléčbu, animoterapii, klinickou logopedii, psychologickou péči apod., a to vše pod dohledem vyškolených odborníků (mj. dětský neurolog, rehabilitační lékař, ortoped, klinický logoped, ergoterapeut, hipolog a další). Zdravotníci spolupracují i s dalšími odborníky – např. arteterapeuty, speciálními pedagogy či sociálními pracovníky. Mezi mnoho fyzioterapeutických konceptů, které jsou v Arpidě používány, patří např. Vojtova metoda, reflexologie plosky nohy či Bowenova tlaková masáž a další.

Školy a školská zařízení zahrnují: Mateřskou školu, Základní školu a Praktickou školu. Zajišťuje výchovu a vzdělávání od předškolního věku do střední školy. Předškolní vzdělávání je určeno dětem od 3 let věku, s tělesným a kombinovaným postižením.

---

⁸ Centrum Arpida – o nás

Základní škola je určena pro žáky s tělesným nebo lehkým mentálním postižením; základní škola speciální je určena pro děti s tělesným nebo kombinovaným postižením. Střední vzdělávání zahrnuje jednoletou praktickou školu nebo dvouletou praktickou školu. Oboje je určeno pro žáky s tělesným nebo kombinovaným postižením. Dále je zde k dispozici speciálně pedagogické centrum, školní družina, stanice zájmových činností a školní jídelna.

Centrum Arpida je otevřené i veřejnosti, např. pořádají velikonoční dílny, kterých se mohou účastnit i lidé „zvenčí“, tedy rodiče s dětmi bez postižení. Pořádají také dětské letní tábory. V Arpidě jsem pomáhala v letech 2010 – 2015, s osobní asistencí, převážně na denním stacionáři a pobytových akcích. Každý rok se v Domě kultury Metropol v Českých Budějovicích, v předvánočním čase, koná Andělská aukce. Zde se draží obrazy z arteterapeutické dílny a celá vydražená částka putuje centru Arpida. Mediálním partnerem této akce je Hitrádio Faktor. V letech 2010 – 2014 jsem se účastnila i jako hosteska Andělské akce.

1.1.4 Pedagogika volného času

Poválečný vývoj zaznamenal na poli volného času dětí a mládeže návrat k předválečným hodnotám a stylu. V naší zemi to ale trvalo jen krátce, do února 1948. Pak nastoupili k moci komunisté a některé organizace dostaly zákaz činnosti (např. Skaut). Nastalo období, kdy až do roku 1989 všemu v zemi vládla ideologie KSČ. V devadesátých letech se ke slovu opět dostává větší množství aktivit pro děti a mládež. Pedagogické působení v době volného času dětí a mládeže je velmi významnou oblastí. Má hned několik funkcí: výchovnou, vzdělávací, zdravotní a sociální. Vede ke správnému využívání volného času, rozvoji člověka apod.

V oblasti pedagogiky volného času je mj. důležité:

- využití odbornosti a zájmů pedagogů při organizaci zájmové činnosti
- respektování dítěte
- propojování zájmových činností s vyučováním a naopak
- využití zájmových činností pro pozdější uplatnění na trhu práce
- integraci jedinců s handicapem do běžné populace
- vytváření podmínek pro rozvoj aktivity a tvořivosti dětí a mládeže.

Funkce pedagogiky volného času:

- výchovně vzdělávací funkce
- zdravotní funkce
- sociální funkce
- preventivní a rozvojové zaměření výchovy
- výchovný projekt.

Pedagogika volného času se zaměřuje na všechny výše uvedené body, nicméně výchovně vzdělávací funkce je stěžejní. Pomocí her a soutěží lze dětem předat nejen spoustu dovedností, ale také je leccos naučit, co mohou později uplatnit ve škole nebo v dalším životě.

Pohyb, ať už venku nebo např. v tělocvičně, pomáhá dětem vyvážit čas strávený sezením ve škole. Ke zdravému životnímu stylu je vhodné vést děti příkladem a právě k tomu může posloužit správné trávení volného času, např. při sportovních aktivitách mimo školu.

Pokud jsou rodiče v zaměstnání, uvítají kvalitní péči o dítě ve volném čase. Pedagogika volného času plní funkci sociální tím, že pedagogický pracovník (nebo např. vedoucí skautského oddílu, nebo jakékoli jiné volnočasové aktivity) zajišťuje kontakt dítěte s jeho vrstevníky. Tento kontakt není přitom nahodilý, ani zde nemohou vznikat sociálněpatologické jevy tak, jako např. při volném pohybu dětí a mládeže bezprizorně, např. po anonymním sídlišti. S tím souvisí i preventivní funkce, pokud dítě navštěvuje volnočasové aktivity pod dohledem člověka, který má pedagogické znalosti a zkušenosti (ať už je to přímo pedagog volného času nebo např. dobrovolník od salesiánů nebo skautský vedoucí), jsou to lidé, kteří vědí, jak směřovat mládež, aby se mj. zamezilo:

- drogové závislosti, alkoholismu, kouření
- kriminalitě
- virtuálním drogám (počítače, televize, video)
- patologickému hráčství
- záškoláctví
- šikaně, vandalismu a jiným formám násilí
- xenofobii, rasismu a dalším projevům intolerance.

Preventivní zaměření se dělí na tři části: první je v oblasti, která není riziková, druhá je v oblasti, která je riziková a třetí je oblast kde ej třeba působit na ty jedince, kteří již měli střet se zákonem, aby nedošlo k recidivě. (srov. PÁVKOVÁ 2008: 23-43).

Pedagogové volného času se věnují dětem ve:

- školních družinách
- školních klubech
- střediscích pro volný čas dětí a mládeže
- domech dětí a mládeže
- domovech mládeže
- dětských domovech apod.

Pokud děti nebo rodiče hledají, kde a jak trávit volný čas, je několik znaků dobrých zařízení, které jim mohou pomoci s výběrem:

- respektování potřeb a mládeže
- vztah k rodině, obci
- dlouhodobá stabilita
- organizační zajištění
- výsledky.

Důležitými body v pedagogice volného času jsou:

- obsah
- vztah
- prostředí.

Obsah programu je potřeba tvořit přitažlivou formou pro děti a mládež. Pokud dítě zaujmeme, je možnost na něj dále výchovně působit. Dalším bodem je vztah s vychovatelem nebo pedagogem volného času – ten by měl být nejen o vzájemné náklonnosti, ale také o respektování pravidel. Poslední bod – prostředí – je také důležitým činitelem v pedagogice volného času. Prostor by mělo být přátelské (pokud jde o osoby v něm se nacházející), čisté (pokud jde o prostory) a podnětné (pokud jde o program či o náplň).

Nové přístupy v pedagogice volného času

Svět se neustále mění a vyvíjí a na to reagují různé vědní obory. Mezi nimi i pedagogika volného času. Zde dochází k propojení s oborem sociální pedagogiky. Vyznačuje se to např. takto:

- velký důraz na vztah mezi pedagogy a mladými lidmi
- vznik spontánních iniciativ
- výrazné zaměření na specifické cílové skupiny

- jsou mezigenerační
- pracují mezi nimi dobrovolníci
- odpovídají na aktuální změny ve společnosti.

Mezi nové trendy v pedagogice volného času patří:

- animace
- výchova zážitkem
- sociální asistenti.

Animace se dá volně definovat jako vytváření zajímavého prostředí, bez direktivního a „školometského“ přístupu. Děti jsou tak zaujaté programem, činností a prostředím, že o jiné (sociálněpatologické) aktivity ztratí zájem.

Výchova zážitkem nebo také zážitková pedagogika je metoda hojně užívaná při pobytech v přírodě. Zahrnuje především fyzicky náročnější aktivity, např. pokus o přežití v přírodě apod. Má vždy v sobě špetku rizika, kterou takové dobrodružství přináší. To riziko je ale plně kontrolované vedoucími nebo těmi, kdo tuto akci připravují.

Sociální pracovník, terénní pracovník nebo streetworker to jsou všechno výrazy pro člověka, který pracuje s dětmi a mládeží. Zde je už znatelný přesah do sociální pedagogiky. Sociální pracovníci jsou mladí lidé, kteří pracují s mládeží, a to na dvou rovinách. První je aktivní vyhledávání dětí a mládeže, která je bez dozoru a tráví čas bezúčelně. Nabízí jim různé aktivity a možnosti trávení volného času efektivně. Druhá rovina je ta, ve které streetworkeri pracují s mládeží, která se již pohybuje v rizikových místech a skupinách. Je zde velmi důležitá důvěra a kladný vztah mezi oběma stranami. I z tohoto důvodu bývají většinou terénní pracovníci mladších ročníků, aby snadněji navázali kontakt s mládeží. (srov. PÁVKOVÁ 2008: 43-81).

Cílem pedagogiky volného času je také pochopení toho, že volný čas je prostor, v němž si můžeme sami určovat životní, ale i pracovní podmínky. „Je to prostor k vědomému rozšíření zkušeností a zážitků, který můžeme použít ke změně postojů, a tím i k rozvoji naší samotné osobnosti.“ (Pávková 1999)⁹

---

⁹PŠENIČKA, M. Pedagogika volného času, s. 13

1.1.5 Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami

Tuto kategorii žáků definuje §16 zákona 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

(1) Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami je osoba se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním.

(2) Zdravotním postižením je pro účely tohoto zákona mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování.

(3) Zdravotním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání.

(4) Sociálním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona a) rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, b) nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova, nebo c) postavení azylanta

(5) Speciální vzdělávací potřeby dětí, žáků a studentů zjišťuje školské poradenské zařízení.¹⁰

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v tomto dokumentu dělí žáky se speciálními vzdělávacími potřebami následovně:

- žáci s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního stavu
- žáci s vadami řeči
- žáci se specifickými poruchami učení, pozornosti a chování
- žáci z odlišných kulturních a životních podmínek
- žáci, jejichž mateřským jazykem není čeština
- žáci nadaní a mimořádně nadaní, pokud mají přidružené speciální vzdělávací potřeby.

---

¹⁰ Zákon 561/2004 Sb.

Mezi žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního stavu mj. zahrnuje: tělesné, zrakové či sluchové postižení a kombinované vady. Mezi žáky s vadami řeči patří: afázie (porucha produkce nebo porozumění řeči), dysartrie (porucha artikulace), dysfázie (porucha produkce nebo porozumění řeči, lehčí než afázie), dyslálie (patlavost dětí u opožděného vývoje řeči), mutismus (němota) a ataktická řeč (skandovaná řeč u poruch mozečku).

Mezi poruchy učení najdeme: dyslexie (poruchy čtení), dysortografie (poruchy s pravopisem), dysgrafie (poruchy s psaným projevem), dyskalkulie (poruchy s počty), dysmúzie (poruchy hudební), dyspinxie (poruchy výtvarné) a dyspraxie (poruchy obratnosti). Mezi poruchy pozornosti patří: ADD (porucha pozornosti) a ADHD (porucha pozornosti s hyperaktivitou). Mezi poruchy chování náleží: chování nerespektující sociální normy, neschopnost udržovat přijatelné sociální vztahy a agresivita jako rys osobnosti nebo chování.

Mezi žáky z odlišných kulturních nebo životních podmínek patří např. děti, které pocházejí z prostředí s nízkým sociálně kulturním statutem. Žáci, jejichž mateřským jazykem není čeština, jsou např. děti cizinců, kteří žijí na území České republiky. Žáci nadaní a mimořádně nadaní, pokud mají přidružené speciální vzdělávací potřeby, jsou např. žáci, kteří kromě nadání mají současně také Aspergerův syndrom.

Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných upravuje vyhláška ze dne 19. března 2007 Sb. Jsou to např. úpravy obsahu vzdělávání, speciální vzdělávací metody a formy, zajištění učebnic, kompenzačních a jiných učebních pomůcek, bezbariérový přístup do učeben, dílen a jiných prostor pro školní aktivity, při hodnocení těchto žáků se přihlíží k povaze postižení a volí se vhodné formy a podmínky apod. (Metodický portál RVP)

V první kapitole této diplomové práce jsme si vymezily základní pojmy a termíny, jako jsou: pedagogika, volný čas, pedagogika volného času, volnočasové aktivity nebo děti se speciálními potřebami. Definovali jsme jednotlivé pojmy a prošli je od historie do současnosti. Velké změny nastaly zejména v množství volného času dříve a nyní, což je způsobeno několika faktory, mj. zkrácením pracovní doby. Také jsme si probrali volnočasové aktivity, a to zejména před rokem 1989, v době totalitního režimu tehdejší Československé socialistické republiky a poté po roce 1989, kdy se „ke slovu“ opět

dostala demokracie. To způsobilo návrat některých činností (např. skaut nebo Sokol) a díky novým technologiím také nové aktivity pro děti a mládež. Také se do České republiky dostaly nové druhy sportu. Porovnali jsme možnosti dětí se speciálními vzdělávacími potřebami před rokem 1989 a po roce 1989. Ve druhé kapitole se podíváme na dětské letní tábory, a to jak dříve, tak v současnosti.

2 Letní dětské tábory

V této kapitole se podíváme na letní dětské tábory. Podíváme se na jejich historii a poté si probereme jednotlivé možnosti letních dětských táborů a možné integrace dětí s handicapem, a to jak dříve, tak nyní.

Letní dětské tábory fungují v naší zemi od počátku 20. století. První zmínky o letním dětském táboře jsou z roku 1912, v Orlovských lesích, pod hradem Lipnice, poblíž Humpolce. Rok na to jsou již záznamy o 15 skupinách, které tábořily. (historie dětských letních táborů v Čechách — PSK).

2.1 Letní tábory před rokem 1989

V dokumentu České televize, z roku 2008, jsem zjistila následující informace o táborech před rokem 1989. Hovořili zde mj. : Jiří Navrátil, místostarosta svazu Junáka a Jiří Pernes, z Ústavu pro soudobé dějiny.

V původním významu znamenalo slovo pionýr průkopníka nebo osadníka Divokého západu. Tento termín použili v SSSR, a poté v r. 1948 i představitelé KSČ v ČSSR. Nejprve chtěli Pionýra zkombinovat s Junákem, ustanovili akční výbor a vyházeli zasloužilé pracovníky a dosadili svoje členy. Pionýrské oddíly Junáka se ale neujaly, spolupráce nefungovala. V r. 1948 dostal Pionýr „zelenou“ a tak v r. 1949 vzniká samostatná organizace Pionýra, skautské a junácké organizace ustupují do ilegality. Naděje na obnovu skautingu přišla až koncem 60. let.

Jiří Navrátil byl zatčen a strávil 11 let na Jáchymovsku, což rozhodně nebyl skautský tábor. Na otázku – co vadilo totalitnímu režimu na skautingu odpovídá, že první důvod byl ten, že skauting je hnutí, které vychází z americké a lidové demokracie. Jako druhý důvod Jiří Navrátil uvádí to, že umění zařídit se na zelené louce pěstuje v člověku individualitu a diktatura individuality nepotřebuje.

V roce 1968 snahy o obnovu skautské činnosti vyvrcholily zahájením činnosti Junáka. Organizace Pionýra prošla změnou, má novou podobou a nový název „Československý Pionýr“.

Začátkem 70.let nastoupily normalizační čistky, projevíly se mj. zákazem Junáka a změnou názvu u Pionýra, a to na Pionýrskou organizaci Socialistického svazu mládeže. tato organizace byla součástí totalitního režimu a měla vychovávat věrné a oddané občany věrné režimu. Jiří Pernes, z Ústavu pro soudobé dějiny, dokonce přirovnává tehdejšího Pionýra Hitlerjugend, jelikož tábory měly napul vojenský dril, což si pak připomněl, když byl ve vojenské službě.

Z dobových záznamů v dokumentu zazní i informace, že: „...pionýři mají zajímavý program – pomáhají budovat socialistickou vlast tím, že pomáhají např. železničářům nebo lesákům.“

Jeden z vedoucích, z doby před r.1989 vypráví v dokumentu, že vedoucí mohli dělat jen lidé, kteří byli členy KSČ, že program musel být schválený odborovou organizací KSČ.

Funkcionáři KSČ se inspirovali v SSSR, kde byl mezinárodní dětský pionýrský tábor Artěk a zařídili takový podobný v naší zemi, konkrétně v Seči u Chrudimi.

Dále v dokumentu zazní informace, že jako leccos dalšího v naší zemi před revolucí v r. 1989, i zde to bylo hlavně o lidech, jestli dohlíželi na hygienu (která je často vytýkána předrevolučním táborům), dohlíželi, aby nedocházelo k šikaně a nechali plně „ideologický rudý nátěr“ tábora. Zejména v 70.letech se děti z pionýrských táborů vracely domu „otrávené“ a nechtěly další rok jet znovu.

V rámci objektivit je nutno zmínit, že v dokumentu také vystupuje Martin Bělohlávek, místopředseda sdružení Pionýr, který obhajuje vše, co souvisí s tábory či ideologií před r. 1989.

(Retro — Česká televize)

Na konci dokumentu autoři krátce nahlédli mezi současné tábory, Tomuto úseku se budu ale věnovat v další části této kapitoly. Také v praktické části přidám rozhovor s pamětníky dětských pionýrských táborů z let 1980-1989.

Nikde v tomto dokumentu, ani v rozhovorech s účastníky dětských pionýrských táborů se mi nepodařilo dohledat informace o začlenění dětí se speciálními potřebami před rokem 1989.

Tábory většinou trvaly tři týdny a jezdily na ně děti ve věku od 7 do 14 let. Hned po příjezdu byly děti rozdělené do skupin podle věku. Ubytování bylo zvlášť pro chlapce a zvlášť pro dívky. Vedoucí bývali většinou studenti pedagogických fakult, kteří si tím plnili povinnou školní praxi. Vedoucím pomáhali praktikanti, to byli buď lidé, co neměli pedagogické vzdělání, nebo osoby mladší 18 let.

Celý tábor měl na starosti hlavní vedoucí. Ten musel mít pedagogickou praxi. Někteří hlavní vedoucí dokázali dát pionýrským táborům trochu méně ideologický charakter. Vedoucí procházeli většinou dvoudenní přípravou těsně před konáním pionýrského tábora, kdy byli mj. obeznámeni s programem, materiálním vybavením, ostatními spolupracovníky a o svých povinnostech. (Pionýrské tábory Bradlo)

Denní táborové rády byly pro všechny pionýrské tábory prakticky stejné. Odlišnosti mohly nastat až v konkrétních přístupech vedoucích a jejich schopnostech v hledání zajímavých námětů pro činnost se svým oddílem, ovšem vždy v rámci denního řádu tábora. Ten byl pro celý tábor jednotný: skládal se z budíčku, ranní hygieny, rozcvičky, snídaně, nástupu, času pro dopolední program, oběd, času pro odpolední program, večere a večerky.¹¹

2.2 Tábory po roce 1989

Po sametové revoluci se znovu obnovila činnost skautů a junáků v České republice. Také v činnosti pokračuje organizace Pionýr. Další organizace, které pořádají dětské tábory, jsou různé domy dětí a mládeže, salesiáni nebo turistické oddíly. Další druhy táborů jsou pro větší počty účastníků, např. Nový Řadov.

Tábory se dělí podle ročního období – na zimní a letní, a nebo podle délky pobytu:

- stálé – celý pobyt je na jednom místě
- putovní – účastníci se postupně přesouvají, např. vodácké nebo cyklistické
- příměstské – tábor je většinou jen ve všední dny, od rána do odpoledne.

Další dělení táborů je podle jejich typů:

- běžné – těchto táborů se účastní děti bez speciálních potřeb
- integrované – těchto táborů se účastní děti bez speciálních potřeb a také děti se speciálními potřebami

---

¹¹ Pionýrské tábory | Bradlo a okolí

- ozdravné – těchto táborů se účastní zdravotně oslabené děti.

Tábory se musí řídit těmito paragrafy a zákony:

- zákon č. 89/2012 Sb. (Novelizace občanského zákoníku)
- zákon č.40/2010 Sb., trestní zákoník (TrZ) zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích (PZ)
- zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (OchrPZ)
- zákon č. 289/1995 Sb., o lesích (LZ)
- zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví (OVZ)
- vyhláška ministerstva zdravotnictví č. 106/2001 Sb., o hygienických požadavcích na zotavovací akce pro děti (ZAV) - NOVELA 422/2013 Sb. (lékárnička a vzor posudku)
- vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 137/2004 Sb., o hygienických požadavcích na stravovací služby...
- zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích (PKZ) (o silničním provozu)
- zákon č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon
- zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
- zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí
- zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách
- zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
- zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně.

Speciální nařízení se týkají např. personálu kuchyně nebo zdravotníka. (Dětské tábory).

Tábory s větším počtem účastníků

V jižních Čechách se mezi tyto tábory jednoznačně řadí Nový Řadov. Na jejich stránkách lze najít spoustu informací o historii tábora, termíny a další informace. Bohužel jsem nikde nenašla informace o tom, že by tábor byl nakloněn pracovat i s dětmi a mládeží s handicapem.

Skauti:

Po roce 1989 byla obnovena činnost skautů a skautek. S dětmi se ve školním roce setkávají pravidelně, většinou 1x týdně na schůzkách a většinou jednou měsíčně na víkendové výpravy. Tábor je vyvrcholením práce celého roku, proto oddílový vedoucí neradi vidí, když někdo by chtěl jet jen na tábor a nechodí přes školní rok na schůzky. Je to dáno také tím, že se během školního roku utužuje kolektiv a lépe se pak na táboře všem zúčastněným spolupracuje.

„Skautské hnutí je založeno na třech principech, které se promítají do skautského slibu i zákona. Udávají směr celému skautskému hnutí:

- *odpovědnost za sebe a svůj rozvoj*
- *spolupráce, pochopení a odpovědnost vůči druhým lidem i životnímu prostředí*
- *hledání duchovních hodnot, které člověka přesahují.*“¹²

Jednotlivé skautské oddíly se sdružují do středisek, navzájem spolupracují. Využívají společné základny. Tábory trvají 14 dnů až tři týdny. Mají „otevřené dveře“ i pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Vzhledem ke stylu tábora (na volné louce, kde je jen základna a stany) jejich nabídky využívají většinou rodiče s dětmi, které nemají fyzický handicap.

Aktivně zapojují děti z ohrožených skupin (velká sídliště, neúplné rodiny apod.), protože tam mohou naplnit jednu ze svých myšlenek, a to, že je lépe předcházet problémům ve výchově (osvěta, prevence), než následně řešit vzniklé patologické jevy u dětí a mládeže. Pro rodiče samoživitele je tak tato nabídka velmi lákavá, jelikož mají zajištěnu péči o děti nejen v době školního roku smysluplnými aktivitami, ale i v létě, v době letních prázdnin, kdy tak mohou rodiče chodit do zaměstnání a děti jsou nejen v dětském kolektivu, kde nehrozí výše zmíněné patologické jevy, ale pod dohledem lidí, kteří dají dětem dobrý směr do budoucího života. V neposlední řadě je také pro tyto skupiny lákavá nízká cena letního skautského tábora.

„Skautská výchovná metoda je ucelený systém, který se snaží vést mladého člověka na cestě jeho osobního růstu. Mezi hlavní prostředky patří:

---

¹² Skautský program skaut.cz

týmová práce v malých skupinách

motivace dětí pomocí příběhů

pobyt v přírodě s partou kamarádů

průvodcovská role dospělých

postupné přebírání zodpovědnosti.

*Důležitými principy skautingu je respektování mravních hodnot a služba společnosti.*¹³

A to je při práci s dětmi, ať už mají handicap, nebo ne, velmi důležité.

Salesiáni dona Boska

Salesiánský způsob práce s dětmi a mládeží má tři kořeny, které by se daly zjednodušeně označit pomocí termínů: duch, odbornost a komunikace. Pod pojmem „duch“ lze nalézt jak humanistickou tradici, tak pohled člověka na svět z hlediska ke vztahu k Bohu a preventivní systém dona Boska. Pod pojmem „odbornost“ najdeme jak teoretickou, tak praktickou stránku pedagogiky volného času, sociální pedagogiku nebo sociální práci. „Komunikace“ je vlastně interakce mezi salesiány a vnějším prostředím: salesiáni vnímají aktuální společenskou situaci a na tu pak reagují.

V České republice je situace komplikovanější. Ačkoliv naše země vychází z křesťanských hodnot tak v posledních stoletích šla jinou cestou. Opírá se o myšlenky, které mají kořeny: buď v demokracii (T.G. Masaryk, V. Havel a jejich odkazy a myšlenky), nebo v marxismu nebo v pozitivismu. Kromě toho je tu také problém, že sociální pedagogika a sociální práce nejsou propojeny, a to i přesto, že spolu úzce souvisí.

Don Bosko vedl děti cestou prevence. Osobně se s tím také ztotožňuji, že je vždy lepší prevence než řešit následky. V době Boskova života byl nejčastější naopak represivní způsob výchovy – tedy autoritářský, vojenský dril, pomocí příkazů a zákazů. Don Bosko v preventivním systému, který aplikoval na (dnes bychom řekli rizikovou) mládež, používal jak důvěru, tak bdělost; jak motivaci, tak omezení. To vše doplnil o směřování dětí a mladých k Bohu, což podle něj byl hlavní výchovný prostředek. Věřil,

---

¹³ Skautský program skaut.cz

že v každém člověku je dobré jádro, a to i když mu např. byla odcizena deka, kterou zapůjčil chlapci, když ho nechal u sebe přespat.

Salesiánská výchova má tři principy: rozum, laskavost a náboženství. Rozum jako složku výchovy vnímal don Bosko tak, že děti a mladí lidé potřebují vlastním rozumem vstřebat, co a proč se po nich žádá a následně to přijmout za své. Laskavost v tehdejší době při výchově dětí a mládeže moc často k vidění nebyla, internáty připomínaly spíše kasárna, proto vize dona Boska o laskavosti k mladým byla vítaná. Nešlo o laciný sentiment, ale vnímání a předávání Boží lásky.

Všechny principy propojuje náboženství jako jednotící prvek. Důležitým prvkem v činnosti salesiánů je osobní vztah mezi vychovatelem a dítětem. Práci vychovatele vnímal totiž don Bosko jako poslání. Salesiáni nabízejí a vytvářejí možnosti pro trávení volného času i tábory všem dětem, tedy i těm s handicapem, nebo se speciálními vzdělávacími potřebami.

Ve druhé kapitole jsem se věnovala dětským letním táborům. Nejprve jsem popsala tábory v tehdejší Československu. Následně jsem se věnovala táborům po roce 1989, a to jak z hlediska jednotlivých subjektů, které tábory pořádají, tak např. z hlediska jejich stylu práce s dětmi nebo z hlediska legislativy a platných zákonů. Také jsem popsala základy, na kterých pracují např. skauti a salesiáni. Tábory, které pořádají skauti, jsou sice otevřené všem dětem bez rozdílu, nicméně informace o tom, že by na ně jezdily děti s handicapem nebo se speciálními vzdělávacími potřebami, jsem nenašla. Naproti tomu na salesiánské tábory děti s handicapem nebo speciálními vzdělávacími potřebami jezdí, jak jsem zjistila z rozhovoru s dobrovolnicí od salesiánů. Autentický zápis z rozhovoru je v praktické části této diplomové práce.

V následující třetí kapitole rozebereme téma integrace a inkluze.

3 Integrace a inkluze

V této kapitole si nejprve objasníme významy slova integrace a inkluze, podíváme se do historie, jak a kde byly uplatňovány, popíšeme původní vizi a poté i skutečnost s oběma typy začleňování a v neposlední řadě si popíšeme výhody i úskalí jak integrace, tak inkluze.

3.1 Integrace

Slovo integrace má původ v latině. Vychází ze slovesa „integrare“, které je do češtiny překládáno jako „začlenit se“. Jde tedy o začlenění. Integrace se ve společnosti odehrává na více místech nebo rovinách: může jít o integraci států v rámci Evropské unie, může být předmětem menšinových nebo problémových skupin do celku společnosti, např. Romové, nebo cizinci, kteří žijí trvale v České republice. Může se jednat o integraci na poli sociálním – začlenění se různých skupin, nebo může být míněna integrace pracovní – např. lidé se zrakovým postižením (nebo jiným handicapem) bývají začleňováni do pracovního procesu.

Předmětem této diplomové práce je ale integrace ve vzdělávacím systému a zejména ve volnočasových aktivitách: *„Školní integrace je definována jako proces, který maximalizuje interakci mezi handicapovanými a nehandicapovanými žáky.“*¹⁴ Integrace má kořeny zejména v 80. letech 20. století, inkluze pak v 90. letech 20. století.

Definice zní vcelku jednoduše a snadno, realizace ovšem tak snadná není. K uvedení integrace do reality je zapotřebí součinnosti rodičů, učitelů a odborníků ze zdravotních a sociálních služeb. Někdy je také vhodná pomoc ze strany dobrovolných organizací. Celá situace je navíc komplikovaná mj. zákony, organizačními strukturami, přípravou učitelů nebo finančním zajištěním.

3.1.1 Vývoj integrace ve světě

Vývoj názorů na integraci v zemích OECD¹⁵ nebyl vždy jednoduchý. Počátky se datují v 50. letech 20. století, a to v zemích jako je Dánsko, Itálie, Švédsko a Spojené

---

¹⁴ VOCILKA, M. Integrace sociálně a zdravotně postižených dětí do společnosti, s.10

¹⁵ „Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organization for Economic Co-operation and Development - dále jen OECD) byla založena v roce 1961 jako nástupce Organizace pro evropskou ekonomickou spolupráci (Organization for European Economic Co-operation -OEEC) na základě dohod mezi vládami průmyslově vyspělých demokratických zemí a od svého vzniku hraje důležitou roli v koordinaci jejich hospodářské a sociální politiky.“ (Základní informace o OECD)

království. Došlo ke dvěma zásadním změnám, a sice, že byla přijata myšlenka, že vzděláváním může IQ jedince růst a rozvíjet se a dále, že každá škola je schopná vzdělávat žáky i s rozdílnými schopnostmi.

Koncem 60.let 20 století došlo v ekonomicky rozvinutých zemích ke zjištění, že pouze pro minimální procentuální část dětí je nutnost navštěvovat speciální školy, jelikož většina dětí je vzdělavatelná v běžných podmínkách. Vyžaduje to ovšem speciální podmínky. V této souvislosti bylo nejprve třeba pevně zákonem stanovit handicap, následně byla zrušena kategorie nezpůsobilosti a nahrazena termínem „speciální vzdělávací potřeby“.

K integraci je důležité vzájemné porozumění. K tomu mohou pomoci tři procesy:

- asimilace
- akomodace
- adaptace.

Asimilace usiluje o přizpůsobení ze strany lidí s handicapem k většině. Akomodace chce zařadit lidi s handicapem do většinové společnosti, ale respektuje jejich odlišnosti. Adaptace počítá s přizpůsobením se obou stran. Osobně za nejúčinnější z těchto procesů považují adaptaci, kdy každá ze zúčastněných stran se snaží o pochopení druhé strany.

Mezi důležité body také patří: kontinuita, legislativa a organizace. Kontinuita je důležitá proto, aby celý proces integrace probíhal souběžně na více rovinách a mohl tak dosáhnout co nejlepších výsledků. Legislativu řeší každá země ze svazku OECD jinak, např. v severských zemích právě díky legislativě navštěvuje většina dětí s handicapem normální školy. Nicméně všechny země OECD jsou pro integraci žáků s handicapem do běžných škol. Organizace integrace žáků s handicapem probíhá v zemích OECD různě. Záleží na způsobu řízení škol, délky povinné školní docházky a podpůrných službách (srov. OCILKA 1997: 13-23).

Trendy v integraci ve světě

V Anglii byl v roce 1997 vydán „Zákon o reformě vzdělávání“. Týkal se povinného zavádění integrace. V Německu bylo např. v roce 1994 přijato doporučení, aby speciální vzdělávání sloužilo k dosažení všeobecného vzdělání. (Metodický portál RVP)

Rozvoj integrace je v zemích OECD chápáno jako sociálně potřebný cíl. Jak jsem uvedla výše, každá země má jiné podmínky a tak má i jiné zkušenosti. Uvedu to na příkladu dětí se zrakovým postižením:

Finsko

Ve Finsku se od roku 1976 do roku 1992 snížil počet žáků ve speciálních školách pro zrakově postižené ze 100 dětí na 35, tedy o 65 dětí za 16 let. V běžných školách se v roce 1992 vzdělávalo 478 žáků se zrakovým postižením, z toho 7 bylo nevidomých, ostatní měli zbytky zraku. Přístup k těmto dětem je velmi dobře připravený. Jakmile je postižení diagnostikováno, jsou učitelé pravidelně informováni. Také je zde výrazná spolupráce jak s osmi terénními učiteli ze speciálních škol, tak s rodiči. Školy pořádají kurzy jak pro učitele dětí se zrakovým postižením, tak pro rodiče těchto dětí, dále připravují a rozšiřují pomůcky, učební techniky a další materiály.

Nizozemí

V Nizozemí je princip podobný jako ve Finsku. V roce 1992 měla škola k dispozici přibližně 20 terénních učitelů, kteří pomáhali asi 200 dětí v běžných školách v regionu a asi 100 dětí ve speciální škole. Je zde možnost, pokud žák nebude zvládat výuku na základní či střední škole, přejde na školu speciální. Opět je zde pomoc ve formě kurzů a speciálních učebních pomůcek. Navíc mají výcvikové centrum, které slouží jak dětem, tak rodičům.

Norsko

V Norsku dochází k přeměně speciálních škol na konzultační centra. Pracuje zde na plný úvazek 87 pracovníků, ať už se jedná o učitele, školitele či výzkumné pracovníky. Ostatní funkce centra (výcviková, poradenská, diagnostická a konzultační) jsou obsahově podobná Finsku a Nizozemí. Konzultačních center je v Norsku celkem 13. (srov. OCILKA 1997: 59-61).

Všechny země OECD jsou pro integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. K tomuto účelu mají propracovaný systém, který je od předškolního vzdělávání a zahrnuje i následné uplatnění absolventů, např. osob s různými handicap. Každá země má upravené podmínky podle svých zkušeností a potřeb, i když se v lecčems shodují. Na rozdíl od České republiky tam nebyli u moci 40 let komunisté, takže jsou v mnohém

před námi a díky mnohaletým zkušenostem umí tento nelehký úkol velmi dobře zvládat. V následující podkapitole se podívám na situaci v Československé socialistické republice do roku 1989 a kroky na cestě k integraci.

3.1.2 Cesta k integraci v Československé republice (1945-1989)

Poté, co skončila druhá světová válka, se život vrátil do „předválečných kolejí“, ale jen krátce, vzápětí totiž začíná nová politická situace v tehdejší Československé republice. Po únoru 1948 nastupuje komunistická strana k moci. To ovlivnilo všechny sféry života obyvatel země: dochází k masivním represím živnostníků a likvidací jejich živností, znárodňování. Situace se vyostřuje i v dalších ohledech, např. v roce 1950 probíhá akce „K“ – likvidace klášterů.

Zákon č. 95/1948 Sb.

Zákon č. 95/1948 Sb. o základní úpravě jednotného školství mj. uvádí: „Děti, které podle úředního zjištění nelze vzdělávat pro těžkou nemoc anebo pro duševní nebo tělesnou vadu, nejsou povinny chodit do školy“ (§ 13, odst. 4).

„Plní podle možnosti úkoly škol podle tohoto zákona; děje se tak zvláštními prostředky, které jsou přiměřené sníženým schopnostem dětí“ (§ 59).

„Školy se zřizují zejména pro mládež tělesně vadnou a s vadami smyslu a řeči, duševně a mravně vadnou, postiženou chorobami a umístěnou v léčebných ústavech a ozdravovnách“ (§ 60, odst. 1).

Zákon č. 31/1953 Sb.

Zákon č. 31/1953 Sb. o školské soustavě a vzdělávání učitelů uvádí v § 6 následující:

(1) Pro mládež se sníženými schopnostmi se zřizují školy pro mládež vyžadující zvláštní péče.

(2) Školy pro mládež vyžadující zvláštní péče poskytují podle potřeby mládeži také výcvik pro praktické povolání. Na takových školách může být povinná školní docházka přiměřeně prodloužena.¹⁶

---

¹⁶ Zákon 31/1953 Sb.

Zákon č. 186/1960 Sb.

„Podle §20 zákona z 15. 12. 1960 č. 186/1960 Sb., O soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon) 'dostává se mládeži duševně, smyslově nebo tělesně vadné, mládeži obtížně vychovatelné a mládeži umístěné v léčebných ústavech a ozdravovacích povinného základního, popřípadě i středního vzdělání a přípravy pro povolání zvláštními prostředky a metodami, které jsou přiměřené schopnostem této mládeže, a to ve školách pro mládež vyžadující zvláštní péče.'

*Školy pomocné byla zařízení, kde byly děti na pozorování, které mělo rozhodnout, zda budou zařazeny do škol pro mládež vyžadující zvláštní péči či zda budou ze školní docházky úplně osvobozeny.*¹⁷

V srpnu roku 1968 obsadila vojska spřátelených armád Československo, padly všechny naděje na zlepšení života v zemi, spoustu lidí emigrovalo a začala nastupovat normalizace.

Instrukce 4151/72-201

Návod, jak pracovat s dětmi, které jsou vzdělavatelné, ale vykazují jisté poruchy (např. poruchy čtení nebo psaní) přinášela instrukce 4151/72-201 pro zřízení specializovaných tříd pro děti s poruchou čtení a psaní a specializovaných tříd pro děti s poruchou školní přizpůsobivosti na základních devítiletých školách:

„...je přiměřeně přizpůsobit vyučovací proces dětem normálně se vyvíjejícím, trpícím poruchou čtení a psaní nebo poruchou školní přizpůsobivosti a tím u nich dosáhnout úpravy učení a chování tak, aby po absolvování specializovaných tříd mohly úspěšně pokračovat ve školní docházce na základní devítileté škole“ (čl. 1, odst. 1).

Dále tato instrukce stanovuje, pro koho mají být tyto specializované třídy na základních devítiletých školách zřizovány – jednalo se o žáky z druhých až pátých tříd. Instrukce se také zmiňuje o počtu žáků – maximální počet v těchto třídách bylo 15 dětí. V instrukci je vysvětlení, jakým způsobem žáci budou ve třídách vzdělávání – jednalo se o speciální metody a výuka byla uzpůsobena potřebám žáků. Nikde v instrukci ale nebyly zmíněny či vysvětleny děti s jiným handicapem, než děti s poruchou čtení a psaní.

---

¹⁷ NPMK webová prezentace

Směrnice č. 19 190/74

Směrnice č. 19 190/74 o individuálním vyučování dětí, které nemohou ze zdravotních důvodů docházet do školy neuvádí konkrétní žáky, na které se tato směrnice vztahuje, pouze je zde uvedený věk 6-15 let. Z věty: „*vyžaduje-li to zdravotní stav dítěte, poskytuje individuální vyučování speciální pedagog (např. pro děti neslyšící, nevidomé apod.)*“ (§1, odst. 2), lze vyvodit, že se pravděpodobně počítalo i se vzděláváním neslyšících žáků. Nicméně směrnice detailnější data neuvádí.

Směrnice č. 21 000/76-201

Směrnice č. 21 000/76-201 o organizaci a studiu na konzervatoři pro mládež s vadami zraku v Praze uvádí toto:

„Konzervatoř pro mládež s vadami zraku v Praze poskytuje hudebně nadané mládeži slabozraké, mládeži se zbytky zraku a mládeži nevidomé v pětiletém studiu úplné střední odborné vzdělání v oboru hudby a v oboru zpěvu potřebné všeobecné vzdělání. V dalším dvouletém studiu poskytuje vyšší odborné vzdělání v oboru hudby (§ 1, odst. 1).

Vzdělání a výchova zrakově postižených žáků konzervatoře se zaměřuje na přípravu pro výkon povolání učitelství hudby a na přípravu zvláště nadané mládeže pro studium na vysoké škole umělecké (§ 1, odst. 2).“

Z výše uvedené směrnice tedy vyplývá, že pokud dítě mělo oční vadu a zároveň hudební nadání, mohlo studovat na konzervatoři a dosáhnout tak středoškolského vzdělání.

Zákon č. 63/1978 Sb.

Zákon č. 63/1978 Sb. o opatřeních v soustavě základních a středních škol uvádí § 23 mj. toto:

(1) Školy pro mládež vyžadující zvláštní péči poskytují pomocí zvláštních výchovných a vyučovacích metod, prostředků a forem výchovu a vzdělání žákům mentálně, smyslově nebo tělesně postiženým, žákům s vadami řeči a žákům obtížně vychovatelným do doby, než splní povinnou školní docházku nebo než ukončí studium na středních školách, a to tak, aby byli připraveni pro výkon povolání.

(2) Školami pro mládež vyžadující zvláštní péči jsou základní školy (§ 24), střední školy (§ 25 odst. 1), zvláštní školy (§ 26) a pomocné školy (§ 27). Vzdělání získané na základních školách a středních školách pro mládež vyžadující zvláštní péči je rovnocenné vzdělání získanému na ostatních školách, pokud tento zákon nestanoví jinak.

(3) Do základních škol pro mládež vyžadující zvláštní péči, do zvláštní školy a do pomocné školy zařazuje žáky národní výbor.¹⁸

Z uvedeného vyplývá, jaké handicapy žáci měli, aby mohli tyto speciální třídy navštěvovat. Také je zde uvedeno, že o umístění žáků rozhodoval národní výbor (obdoba dnešního magistrátu či obecního úřadu). V § 24 jsou ještě základní školy, v § 25 se rozebírají střední školy a učební obory pro mládež vyžadující zvláštní péči. V § 26 se zákon věnuje zvláštním školám a v §27 školám pomocným.

(1) Ve zvláštní škole se vzdělávají žáci s takovými rozumovými nedostatky, pro které se nemohou s úspěchem vzdělávat na ostatních školách.

(2) Ve zvláštní škole jsou žáci s ohledem na stupeň rozumové vyspělosti vyučováni podle rozdílných učebních osnov. Podle osnov pro rozumově vyspělejší se vyučují žáci, u nichž lze předpokládat, že po ukončení zvláštní školy budou moci získat odbornou kvalifikaci. Podle učebních osnov pro rozumově opožděnější se vyučují žáci, jejichž pracovní a společenské uplatnění musí být sice řízeno jinými osobami, avšak jsou schopni samostatně pracovat.¹⁹

Pomocná škola

Pomocná škola poskytuje základy vzdělání obtížně vzdělavatelným žákům s takovými nedostatky rozumového vývoje, pro které se nemohou vzdělávat ani ve zvláštní škole. Obsah výchovné činnosti se zaměřuje především na vypěstování návyků sebeobsluhy, osobní hygieny a na rozvíjení základních pracovních dovedností s předměty denní potřeby.²⁰

---

¹⁸ Zákon 63/1978 Sb.

¹⁹ Zákon 63/1978 Sb.

²⁰ Zákon 63/1978 Sb.

Objevují se zde termíny zvláštní a pomocná škola. Rozdíl ve vyučování na těchto typech škol byl v tom, že v pomocné škole byli umístováni žáci, kteří by nestačili rozumově ani na upravené osnovy zvláštních škol. Místo snahy o začlenění žáků byla snaha spíše opačná, tak jako se píše v Učitelstevských listech ze dne 15. listopadu 2010:

„...hyperaktivní, nebo dokonce postižené dítě nedostalo žádnou odpovídající péči, nýbrž automaticky jako „problémové“ směřovalo do zvláštní školy.“²¹

Vyhláška č. 95/1978 Sb.

V této vyhlášce jsou v § 2²² jsou vypsány typy škol pro mládež vyžadující zvláštní péči:

- *„zvláštní školy pro mentálně postižené a pomocné školy pro děti obtížně vzdělavatelné (obvykle u diagnostických zařízení);*
- *školy pro nedoslýchavé, děti se zbytky sluchu a hluché;*
- *školy pro slabozraké a nevidomé;*
- *školy pro tělesně postižené;*
- *školy při dětských domovech (obvykle pro děti obtížně vzdělavatelné);*
- *školy při ozdravovnách a nemocničních zařízeních;*
- *školy pro děti s kombinovanými vadami.*

Škola v bodech a), b), c), d) byly vždy internátní, školy ve zbylých bodech fungovaly u sociálního nebo zdravotnického zařízení. Byly zřizovány jako školy mateřské, základní a učňovské.“²³

Vyhláška č. 130/1980 Sb.

V § 1 („Základní ustanovení“) vysvětluje vyhláška č. 130/1980 Sb. o výchovném poradenství, jaké úkoly má plnit:

a) pomáhá řešit pedagogické a psychologické otázky profesionální orientace dětí a mládeže,

---

²¹ Učitelstevské listy: Mýtus č. 1: Socialistická škola = kvalitní učitelé, vzdělání a ukáznění žáci

²² Zákon 63/1978 Sb.

²³NPMK webová prezentace

b) podílí se na komplexní péči socialistické společnosti o zdravý psychický a sociální vývoj dětí a mládeže a na rozvíjení jejich osobnosti v procesu výchovy a vzdělávání ve škole a v rodině,

c) věnuje zvláštní pozornost poruchám vývoje dětí a mládeže z hlediska pedagogické, psychologické a sociální normy, jejich zjišťování, prevenci a nápravě.²⁴

V této podkapitole jsem popsala vývoj v tehdejší Československé socialistické republice od poválečných let až do sametové revoluce v roce 1989. Z uvedených zákonů, vyhlášek a směrnic vyplývá, že zde byla snaha, aby vzdělání bylo umožněno i dětem s různými druhy zdravotních handicapů, to lze jistě vnímat pozitivně. Na druhou stranu je jasná zřejmá snaha tyto děti držet stranou ostatních, což vytvářelo bariéry k pochopení dětí a mládeže s handicapem na straně jedné a pocitu izolace těch, kterých se situace bezprostředně dotýkala na straně druhé. V tomto duchu také vyznívá článek z 1.dubna 2013: „Sto let Jedličkova ústavu: Úspěch v začleňování handicapovaných do společnosti“.²⁵

3.1.2.1 Jedličkův ústav

Jedličkův ústav byl založen 1.dubna 1913. Rudolfu Jedličkovi šlo o to, aby děti dostaly ucelenou péči: školu, lékaře a bydlení. Byl průkopníkem používání rentgenu (rok po jeho vynálezu v roce 1895 jej začal používat) a chtěl naučit lidi s postižením co nejvíce samostatnosti, aby se mohli začlenit do společnosti.

Jeden ze způsobů, které zde byly používány, byl např. projekt z první světové války, kterému se říkalo „léčba prací“. Vojáci, kteří přišli o různé končetiny se s dětmi společně učili návratu do života. Tyto aktivity byly prospěšné oběma zúčastněným stranám: děti „vlily“ vojákům krev do žil a vracely jim tak chuť do života a pro děti mohli vojáci částečně suplovat otcovskou roli.

„Novátorské metody přidusil komunismus a jeho snaha izolovat handicapované od zdravých lidí. „Postižené režim odsouval někam stranou, udělal z těchto zařízení

---

²⁴ Vyhláška ministerstva školství České socialistické republiky 130/1980 Sb.

²⁵ Sto let Jedličkova ústavu: Úspěch v začleňování handicapovaných do společnosti – ČT24

odkladiště, ghetta, která si tu image nesou dodnes,“ říká mluvčí Jedličkova ústavu v Praze Radek Musílek.²⁶

V době otevření zde bylo deset dětí, dnes jich je tu 150. Také zdravotní handicapy byly jiné dřív než dnes, dnes jsou komplikovanější handicapy. V období „první republiky“ zde Rudolf Jedlička zavedl, že mj. zde děti tkaly špičkové koberce. Tyto koberce pak nejen vyhrávaly na výstavách, ale děti se s tím také mohly žít. V tom je další odlišnost mezi postupy dříve a dnes. Dnes ruční práce v Jedličkově ústavu jsou pouze formou terapie pro děti a mládež. Změny nastaly také v délce pobytu:

„Ale není to tak, že by tady byli 365 dní v roce. To už patří minulosti. Za komunistů sem některé děti strčili už do školky a byly tu skoro pořád až třeba do konce střední školy. Dnes se daleko víc snažíme, aby byly součástí běžného života a víc času trávily ve své rodině.“²⁷

V období let 1945 – 1989 byla zdravotní péče o děti a mládež s handicapem vzhledem k tehdejší znalostem a možnostem medicíny v pořádku, komplikace byla v sociální oblasti – všechno bylo s bariérami: úřady, kulturní zařízení, doprava atd. Člověk na vozíčku tak byl nucen prakticky nevycházet z domu, ačkoli neexistoval žádný zákon, který by lidi s tělesným handicapem diskriminoval.

3.1.3 Integrace v České republice

Integrace v České republice začala de facto až po pádu komunistické moci, tedy po roce 1989. Do té doby byla běžná situace, že se lidé s lidmi s handicapem prakticky neseťkali – ti byli totiž doslova segregováni od zdravé společnosti.

V České republice žije přibližně 0,5 milionu občanů se sluchovým postižením²⁸ a přibližně 100 000 obyvatel se zrakovým postižením²⁹. Kromě těchto obyvatel jsou tu mentálně postižení, tělesně postižení, skupiny s vadami řeči, vícečetná postižení a obyvatelé s poruchami chování. (srov: VOCILKA 1997: 90-91).

Pojem „integrace“ je často spojován pouze s obdobím školní docházky a přípravy pro výkon budoucího povolání. „V pedagogické terminologii je pojem integrace v současné

---

²⁶ Sto let Jedličkova ústavu: Úspěch v začleňování handicapovaných do společnosti – ČT24

²⁷ Tamtéž

²⁸ Statistiky počtu osob se sluchovým postižením

²⁹ Kolik je v České republice zrakově postižených lidí?

*době chápán jednoznačně jako akt zařazení postiženého dítěte do běžné třídy mateřské, základní a střední školy.*³⁰

Pojem integrace by však měl být chápán v širších souvislostech, nejde totiž jen o školní vzdělávání, ale i o celkové začlenění člověka s handicapem do společnosti, tak aby člověk s handicapem mohl v rámci svých možností prožít plnohodnotný život a také být přínosem společnosti.

Integrace přináší např. tyto výhody:

- dítě neodvyká společnosti zdravých spolužáků
- dítě získává celoživotní zkušenosti a dovednosti v kontaktu s okolím
- dětem s postižením je umožněna účast na náročnější a zajímavější činnosti
- zdraví spolužáci se učí jednat se zdravotně postiženými jedinci už od dětství
- ve škole i ve společnosti se vytváří příznivé klima pro přijetí handicapovaných jedinců.

To jsou všechno důležité body a úkoly, kterých lze pomocí integrace dosáhnout. Jejich uvedení do života je ale nelehkým úkolem, jak pro pracovníky ve školství nebo ve volnočasových aktivitách. Situaci neulehčuje ani nedostatečná legislativa nebo nepřipravenost ze strany některých pedagogů či samotných žáků a rodičů.

Jan Průcha v Pedagogickém slovníku uvádí následující: *„Integrované vzdělávání: přístupy a způsoby zapojení žáků se SVP do hlavních proudů vzdělávání a do běžných škol. V zahraničí rozšířeno, od počátku 90.let se postupně uplatňuje i v ČR. Má různé stupně od oddělených speciálních tříd na běžné škole po individuální zařazení žáky do běžné školní třídy. Názory odborníků speciální pedagogiky, učitelů, rodičů na integrované vzdělávání zdravotně postižených žáků jsou v některých aspektech rozporuplné, převládají tendence k posilování integrovaného vzdělávání.*³¹

---

³⁰ VOCILKA, M. Integrace sociálně a zdravotně postižených dětí do společnosti, s. 91

³¹ Rozdílný význam pojmů integrace a inkluze

3.2 Inkluze

Přístup k žákům se speciálně vzdělávacími potřebami se dá rozdělit do následujících skupin:

- „*exkluze*“
- *segregace*
- *integrace*
- *inkluzie*
- *různorodost je normální.*“

Exkluze - tento pojem znamená, že děti se speciálně vzdělávacími potřebami nesplňují kritéria ke vzdělávání. Segregace – tento pojem vyjadřuje situaci, která byla v naší zemi do roku 1989, totiž vyloučení dětí ze vzdělávání v běžné škole. Integrace je zapojení do výuky na běžné školy dětí se speciálně vzdělávacími potřebami. Inkluzie – myšlenka společné výuky dětí se speciálně vzdělávacími potřebami (integrace) se posouvá a není již třeba snažit se dosáhnout stejných výsledků jako jsou výsledky žáků bez handicapu. Různorodost je normální – společná práce dětí s handicapem a dětí bez handicapu se stává samozřejmostí. (srov. LECHTA 2016: 30³²).

3.2.1 Vývoj inkluze

Termín inkluze vychází z latinského slova „inclusio“, které znamená přijetí. Tento termín zároveň znamená i akceptace, což je významné zejména v souvislosti s inkluzí – jde zde především o přijetí a akceptování různorodosti. (srov. LECHTA 2016: 34).

První kroky v práci s jedinci s postižením lze v Evropě datovat od 18.století. Nejprve to byly instituce, které se zaměřovaly na vzdělávání dětí s postižením, což lze jistě vnímat jako lepší stav oproti předcházejícím stoletím, kdy většinou byli lidé s postižením odsunuti na kraj společnosti, celá společnost jimi opovrhovala a nikdo se o ně nestaral. V některých dobách se našlo pár jedinců nebo pár míst, kde o lidi s postižením někdo pečoval, ale většinou se jednalo o osoby s minimálními lékařskými znalostmi. Obdobně

---

³² LECHTA, V.: Inkluzivní pedagogika, s.30

to bylo vyjádřeno např. v tomto článku: *Už to není špitál, kam sebereme všechny chudáky z ulice, kteří neslyší, nevidí, kulhají a tady je budeme krmit kaší jako tehdy. Ale už je to o nějakém systematickém přístupu s nějakou konkrétní skupinou lidí.*³³ V této době nebyla žádná ucelená koncepce pro práci s lidmi s postižením, ta začala vznikat až v 19.století.

V letech 1861 a 1863 vyšly knihy Georgense a Deinhardta s názvem „Heilpädagogik“. V tomto dvousvazkovém díle byly pokusy ke vzniku teoretické práce s dětmi s postižením. Stále zde byla tato teorie považována za součást obecné pedagogiky. Výraznější změna nastala na přelomu 19. a 20. století.

V první polovině 20.století vznikaly alternativní myšlenky, jak vzdělávat děti, ať už děti zdravé nebo s postižením. V tomto duchu mezi nejznámější patří Maia Montessori a její myšlenky, nebo pedagogika Rudolfa Steinera známá pod názvem waldorfská pedagogika. Ačkoli to nebývá často zdůrazňováno, byli vlastně jedni z prvních, kdo ve svých myšlenkách započali s inkluzí, a to tím, že zařadili dítě s postižením do běžného kolektivu.

V poválečných letech začalo hledání nových postupů, které vyvrcholilo v 80.letech 20.století teoriemi o integraci. V té době byla jedna z hlavních myšlenek a snah, aby se žáci s handicapem dosaženými znalostmi co nejvíce přiblížili žákům bez handicapu. Jako myšlenka je to jistě zajímavé, nicméně to vyžaduje precizní přípravu ze strany státu, zejména legislativy. Dále je zapotřebí úzká spolupráce mezi rodiči a školou, což klade vysoké nároky na všechny zúčastněné: vedení školy, učitele, vychovatele, rodiče i žáky a výsledky nebyly vždy takové, jaké byly očekávány. (srov. LECHTA 2016: 30-34).

Koncem 20.století a začátkem 21.století vznikají nové snahy o začlenění žáků s handicapem do výuky, inkluze. „*Inkluzivní vzdělávání: vzdělávání začleňující všechny děti do běžných škol. Podstatou je změněný pohled na selhání dítěte v systému, resp. selhání vzdělávacího systému v případě konkrétního dítěte. Při neúspěchu je třeba hledat bariéry v systému, který není dostatečně otevřený k potřebám jednotlivce. Za klíčový impulz pro rozvoj inkluzivního vzdělávání je považována Deklarace konference*

---

³³ Sto let Jedličkova ústavu: Úspěch v začleňování handicapovaných do společnosti – ČT24

v Salamance 1994, vycházející z přesvědčení, že „běžné školy by měly vzdělávat všechny děti bez ohledu na jejich fyzické, intelektuální, emocionální, sociální, jazykové nebo jiné podmínky.“³⁴

Tato deklarace otevírá jak otázky, tak kritiku. Od jejího vydání lze ukázat na výsledky, které způsobila, ve více směrech, např. po stránce sociální či edukační. V České republice na konci 20.století vrcholily snahy o začlenění dětí s handicapem nejen do běžné výuky, ale také do běžného života.³⁵ Počáteční euforii vystřídalo leckde nejen zjištění, že situace s integrací (a s inkluzí) je podstatně složitější, než se na první pohled může zdát, ale také i nepříjemné zkušenosti (viz rozhovor v praktické části s maminkou dítěte s Downovým syndromem).

3.2.2 Inkluze v České republice

V České republice se inkluzivní vzdělávání řídí těmito ustanoveními:

- zákon č. 561/2004 Sb. v novele zákona č.82/2015 Sb.
- vyhláškou č.27/2016 Sb.
- příslušnými rámcově vzdělávacími programy.

Ke vzdělávání osob s handicapem má dopomoci řada podpůrných opatření. Jsou to např. tyto:

- poradenská pomoc
- úprava organizace výuky, obsahu a hodnocení
- prodloužení délky studia
- úprava podmínek při přijímání a ukončování studia
- kompenzační pomůcky
- individuální vzdělávací plán
- asistent pedagoga
- tlumočnický českého znakového jazyka

---

³⁴ Rozdílný význam pojmů integrace a inkluze

³⁵ Před ukončením diplomové magisterské práce se opakovaně českým internetem šířil článek ze dne 25. března 2021. Manželé Katarína a Ondřej Vlčkovi investovali 1,5 miliardy do projektu, jehož cílem je výstavba dětského hospice, paliativního střediska a vzdělávacího centra. Projekt pojmenovali „Nadace rodiny Vlčkových“. V České republice nebývá příliš častým zvykem věnovat se filantropii a umět se rozdělit o svůj majetek s potřebnými. Aktivita manželů Vlčkových je více než chvályhodná a nezbyvá než si přát, aby vše zdárně dospělo k vytčenému cíli. (Pozitivní zprávy)

- stavebně upravené prostory.

Podpůrná opatření má právo využívat žák se speciálně vzdělávacími potřebami, která podpůrná opatření a v jaké míře mu budou umožněna o tom rozhodují na základě závažnosti postižení pedagogičtí pracovníci. Škola, která se snaží o vytvoření co nejlepších podmínek k inkluzi, dělá zároveň vše pro to, aby všem žákům (jak s handicapem, tak bez) připravila optimální prostředí ke vzdělávání.

Poradenská zařízení se dělí na pedagogicko-psychologické poradny, které fungují od 70.let 20.století a speciálně pedagogická centra, která působí v naší zemi od roku 1990. Oba druhy mají napomoci žákům se speciálně vzdělávacími potřebami zapojit se v systému inkluzivního vzdělávání. (srov. LECHTA 2016: 205-208).

Individuální vzdělávací plán má pomoci žákům se speciálně vzdělávacími potřebami dosáhnout v rámci svých možností co nejlepších studijních výsledků. Za tím účelem je upravený školní vzdělávací program s přihlédnutím ke konkrétním potřebám těch kterých konkrétních žáků na dané škole a jejich speciálním vzdělávacím potřebám, upravit vše podle závěrů pedagogicko – psychologické poradny či dalších odborníků. Jedná se tedy o týmovou práci – učitelů a odborníků.

Také hodnocení žáků se speciálně vzdělávacími potřebami je odlišné a vyžaduje úpravy oproti žákům, kteří tyto potřeby nemají. Hodnocení rozlišuje tři referenční normy:

- individuální referenční norma
- sociální vztahová norma
- věcná vztahová norma.

Individuální referenční norma posuzuje, jestli žákův výkon je na vzestupu – to ej hodnoceno kladně, nebo jestli výkon zůstal na stejné úrovni či se dokonce snížil – to se posuzuje negativně. Sociální vztahová norma hodnotí vztahy ve třídě. Pozitivně jsou hodnocené výkony, které jsou lepší než průměr třídy, průměrné výkony jsou hodnoceny neutrálně. Věcná vztahová norma zaměřuje v hodnocení pozornost na výběru kritérií pro splnění konkrétního úkolu. Hodnocení lze provádět klasifikačním stupněm, nebo slovně či kombinací obou variant. (srov. LECHTA 2016: 215-216).

3.2.2.1 Systém inkluzivního vzdělávání

Systém inkluzivního vzdělávání se v České republice dělí na:

- předškolní
- základní
- střední vzdělávání.

Předškolní vzdělávání

Od roku 1990 mohou i děti se speciálně vzdělávacími potřebami navštěvovat předškolní zařízení. V běžné třídě mateřské školy může být maximálně 24 dětí, pokud jsou ve třídě se speciálně vzdělávacími potřebami, pohybuje se maximální počet žáků od 12 do 19 (podle vyhlášky MŠMT č.14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání ve znění vyhlášky č.43/2006 Sb.) Podle vyhlášky MŠMT č.27/2016 Sb. je možné, aby děti měly možnost, kromě individuální inkluze, např. zapojit se do skupinové integrace nebo navštěvovat třídu s logopedkou.

Základní vzdělávání

Délka povinné školní docházky se v naší zemi několikrát změnila. Asi nejvíc došlo v průběhu 20.století. V první polovině 20.století se dnešní základní školství dělilo na dvě části: obecnou školu a na ní navazující měšťanskou školu. V poválečných letech byl krátce návrat ke vzoru „první republiky“. Pak nastaly v zemi politické změny, které se významně odrazily jak na obsah, tak na způsobu vzdělávání.

Obecné školy, byly v roce 1948 přejmenovány na národní školy. V roce 1953 byl celý systém přepracován. Až do roku 1989 se vystřídalo několik variant povinné školní docházky (střídala se devítiletá školní docházka s osmiletou).

Od roku 1995 je stanovena povinná školní docházka na devět let a začíná v roce, kdy dítě dosáhne šestého roku života³⁶. Až 96% žáků plní svou docházku v základní škole. Žáci se speciálně vzdělávacími potřebami mohou navštěvovat běžnou třídu základní školy, nebo chodit do třídy pro žáky s těmito potřebami. Pokud jsou v běžné třídě, může být maximálně čtyři žáci se speciálně vzdělávacími potřebami. Jde-li o speciální třídu žáků s těžkou formou znevýhodnění je tam počet žáků určen v rozmezí čtyř až šesti žáků.

---

³⁶Pokud nemá žák stanovený odklad školní docházky, který se řídí §36, odst.3, zákona č. 561/2004 Sb., v novele zákona č. 82/2015 Sb., návazné vyhlášky MŠMT č. 48/2005 Sb.

Střední školství

Možnosti studia žáků se speciálně vzdělávacími potřebami na středních školách řeší vyhláška MŠMT č.27/2016 Sb. Jde o možnosti individuální nebo skupinové integrace, dále je zde možnost studovat na středních školách, které jsou samostatně zřízeny pro žáky se speciálně vzdělávacími potřebami, nebo lze obě možnosti kombinovat. Na gymnáziích a středních odborných školách je možnost modifikace obsahu pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Specifický typ je konzervatoř, kde studují osoby s různým stupněm zrakového postižení.

Integrace versus inkluze

Integrace a inkluze mají leccos podobné, ovšem mají i své odlišnosti. Integrace má kořeny v 80.letech 20.století, inkluze v 90.letech, jak uvádím na začátku třetí kapitoly. Obě mají společnou snahu umožnit žákům se speciálními vzdělávacími potřebami dosáhnout uspokojivých školních výsledků a pomoci jim začlenit se, nejprve ve škole a posléze i v zaměstnání.

Každá z těchto možností jde ale jinou cestou: integrace vyžaduje, aby větší díl nesl žák se speciálními vzdělávacími potřebami, inkluze naopak očekává od ostatních přijetí takového žáka mezi sebe. Jinými slovy to lze vyjádřit tak, že integrace vytváří podmínky pro žáka se speciálně vzdělávacími potřebami v běžné škole, kdežto inkluze vytváří společnou školu pro všechny žáky, bez rozdílu.

Inkluze přijímá různorodost žáků a na základě toho jsou připravovány školní vzdělávací programy bez ohledu na pohlaví, národnost, rasu, jazykový původ, sociální pozadí apod. Tato snaha je jistě znamenitým posunem na cestě k zapojení všech členů do společnosti, bez ohledu na to, v „jaké kolébce“ se narodili či jaké mají přednosti nebo nedostatky. Je určitě lepší pomoci všem dětem se začlenit do běžné výuky a předcházet např. sociálně patologickým jevům, než řešit poté následky, kdy např. děti z rodin, kde není vhodné sociální prostředí „chodí za školu“.

Nicméně tato situace je snadněji definovatelná (a to i přes složitost tématu), než proveditelná v praxi. Jak z pohledu pedagogických pracovníků – učitelé, vychovatelé, tak z pohledu samotných žáků je velmi náročná nejen příprava vyučovací hodiny (nebo programu volnočasových aktivit, např. v družině či kroužcích), tak samotná realizace.

Hlavní rozdíl mezi integrací a inkluzí je, jak jsem popsala výše, že zatímco integrace pracuje s větším úsilím žáka zapojit se do běžného školství, inkluze tvoří školu pro všechny a respektuje různorodost. Je potřeba důsledně nejen termíny, ale i edukační procesy odlišovat, aby se předcházelo nedorozuměním. (srov. LECHTA 2016: 36-37).

Z vlastní praxe a zkušeností mohu potvrdit, že vize „školy pro všechny“ vyžaduje nezměrné úsilí všech zúčastněných, a i přesto nejsou jisté kladné výsledky, stačí jakékoli větší či menší narušení a např. činnost kolektivu může být více či méně narušena také. Také to byl jeden z důvodů, proč jsem si pro realizaci svého projektu vybrala pouze malou skupinu dětí. Šlo mi o to, že když jich bude méně, budu moci reagovat pružněji na vzniklé nečekané situace, např. pokud by došlo k nepochopení se navzájem dětí se speciálními potřebami a dětí bez těchto potřeb. Zároveň jsem chtěla dostat myšlenku „škola pro všechny“, a proto jsem do skupiny na projekt příměstského tábora přijala jak chlapce s Downovým syndromem, tak chlapce na vozíčku.

„Aktuální stav, na jehož základě by se měla inkluzivní edukace rozvíjet, proto – jak jsme již navrhovali (Lechta, 2010b) – nejlépe vystihuje dvojtermín integrace/inkluze. Tento dvojtermín dnes již používá i UNESCO, Evropská agentura pro speciální potřeby a inkluzivní edukaci (European Agency, 2015) a mnozí autoři, např. Kronenberg (2015) či Konarska (2012).“³⁷

---

³⁷ LECHTA, V.: Inkluzivní pedagogika, s.38.

Shrnutí teoretické části

Magisterská diplomová práce s tématem: Příměstský tábor jako prostředek k rozvoji sociální integrace dětí se zdravotním postižením, se skládá ze dvou částí: teoretické a praktické části. Procesu napsání této práce předcházela důkladná analýza informací, internetových článků a studium knih, které se zabývají tématem inkluze, integrace a dětských letních táborů, a to jak v době před rokem 1989, tak v současnosti. Následovala syntéza získaných poznatků.

Teoretická část této magisterské diplomové práce se dělí na tři kapitoly:

1. volnočasové aktivity
2. letní dětské tábory
3. integrace a inkluze.

Každá z těchto kapitol se dále člení do podkapitol tak, aby se věnovala podrobně sebranému teoretickému materiálu, který se vztahuje na integraci dětí se speciálně vzdělávacími potřebami.

V první kapitole s názvem „Volnočasové aktivity“. V pěti podkapitolách jsem vysvětlila základní pojmy: pedagogika, volný čas, volnočasové aktivity, pedagogika volného času a žáci se speciálně vzdělávacími potřebami.

V podkapitole „Pedagogika“ jsem rozebrala předmět pedagogiky, její úkoly, metodologii a pedagogické disciplíny. V podkapitole „Volný čas“ jsem nejprve uvedla definici volného času a pak jsem se věnovala vývoji přístupu k volnému času.

Podkapitolu „Volnočasové aktivity“ jsem rozdělila na dvě části, a to před rokem 1989 a po roce 1989. Vyjmenovala jsem aktivity, které bylo možno absolvovat před rokem 1989 a hledala informace o zapojení dětí se speciálními potřebami. Vzhledem k tomu, že děti s postižením byly za předchozího režimu segregovány, nepodařilo se mi žádné takové informace objevit. Poté jsem popsala druhy aktivit, které jsou možné od sametové revoluce v roce 1989 navštěvovat. Našla jsem instituce, které se přímo věnují dětem se speciálními vzdělávacími potřebami, např. Charita nebo Arpida, nebo aktivity, kde se mohou setkávat děti se speciálně vzdělávacími potřebami s dětmi bez těchto potřeb, např. salesiáni.

V podkapitole „Pedagogika volného času“ jsem se věnovala jejím funkcím, novým trendům a cílům. V podkapitole „Děti se speciálně vzdělávacími potřebami“ jsem uvedla o jaké typy potřeb se jedná.

Druhá kapitola popisuje dětské letní tábory. Dělí se na dvě podkapitoly, a sice před rokem 1989 a po roce 1989. V první podkapitole jsem uvedla, jak vypadaly dětské letní tábory, jaká byla jejich ideologie, náplň, jak vypadal táborový řád, kdo dělal vedoucí nebo kdo byl hlavním vedoucím. Nikde jsem nenašla informace o začlenění dětí se speciálními vzdělávacími potřebami před rokem 1989, což osobně přičítám segregaci, jak jsem již uvedla výše, těchto dětí.

V podkapitole „Tábory po roce 1989“ jsem vyjmenovala druhy táborů a jejich dělení. Pak jsem popsala tábory s větším počtem účastníků, skautské a salesiánské tábory. Také jsem zmínila zákony, které platí pro zřizovatele dětských letních táborů.

Třetí kapitola se věnovala tématu integrace a inkluze. Vysvětlila jsem jak definice obou pojmů, tak odlišnosti, ale i to, v čem se shodují. Popsala jsem situaci v zahraničí a také vývoj v České republice, který byl od dob před rokem 1989 veden v duchu naprosté segregace, přes množství zákonů, vyhlášek a směrnic, které vedly k nesnadné cestě inkluze v českém školství.

Můj osobní postoj bych definovala dvěma body. Jako první bych použila větu z knihy Inkluzivní pedagogika, se kterou se ztotožňuji: „Integrace je cesta, inkluze je cíl.“ Tím druhým bodem, jak bych se osobně vyjádřila k tématu inkluze či integrace žáků se speciálně vzdělávacími potřebami, je následující: inkluze je skvělá myšlenka, ale její naplnění je tak náročné a komplikované, že se velmi často, zejména ve zkomplikovaném českém školství, setkává s větším či menším neúspěchem.

Nyní přejdu k praktické části, ve které se budu věnovat realizaci mnou připraveného projektu letního příměstského tábora, kde byly integrovány děti se speciálně vzdělávacími potřebami.

Praktická část

4 Projekt příměstského tábora

4.1 Návrh projektu příměstského tábora

Projekt příměstského dětského letního tábora, kde budou integrované děti se speciálními potřebami, jsem začala připravovat v lednu roku 2020. Přípravy trvaly až do konce školního roku 2020, tedy do konce června a zahrnovaly v sobě nejen teoretickou přípravu, aby vše bylo dobře promyšlené, ale také mj. nákup materiálu a domluvit návštěvy vybraných míst.

Bohužel jak do příprav, tak do realizace zasáhla první vlna epidemie Covid 19 a tak musely být některé věci řešeny jinak, než jsem původně měla v úmyslu, či došlo k některým zdržením v přípravách nebo omezením.

Nejprve jsem si promyslela, jaké děti se speciálními potřebami na táboře budou, abych k tomu uzpůsobila velikost skupiny. Jelikož jedno dítě bylo s Downovým syndromem a druhé na vozíčku, vytvořila jsem dvě skupiny po třech dětech. V první skupině byly dvě děti a chlapec s Downovým syndromem, ve druhé skupině byly dvě děti a chlapec na vozíčku.

K tomu, aby byl vyvážený program, jsem rozdělila činnosti na sportovní, a to takové, kterých se mohli zúčastnit i chlapci s výše jmenovanými speciálními potřebami. Každý den tedy bude část dne věnovaná sportovním aktivitám a druhá část dne např. aktivitám jako je tvoření; aby to nebylo jednotvárné, v některé dny bude sportu věnováno dopoledne, jiné dny budou sportovní aktivity odpoledne.

Příměstské tábory zpravidla bývají od pondělí do pátku, proto jsem ho také promyslela na pět pracovních dní. Vprostřed týdne jsem se rozhodla, jako střed programu, že budeme mít celodenní aktivitu. Následně jsem stanovila také čas, ve kterém se příměstský tábor uskuteční, a to od 8.00h do 16.30h, v případě středeční akce do 17h, a to z toho důvodu, že většina rodičů má pracovní dobu také 8.00 – 16.30h.

První den se sejdeme v 8.00h ráno s dětmi i rodiče v klubovně v Písku, kde proběhnou seznamovací hry. V 10.00h bude svačina, kterou si děti přinesou z domova. V případě

slunného počasí se po svačině vydáme do parku, kde budeme hrát hry. V případě nepříznivého počasí budeme hrát hry v klubovně. Ve 12.00h bude domluvený oběd v restauraci. Na oběd jsem počítala dvě hodiny, a to kvůli cestě tam, konzumaci jídla a cestu nazpět. Odpolední program bude od 13.30 do 16.30. Ve 13.30 se vydáme do písecké knihovny, která prošla kompletní rekonstrukcí a nabízí množství aktivit. V 15h si děti ve vyhrazeném prostoru dají svačinu. V knihovně zůstaneme do 16.30. Rodiče si poté vyzvednou děti před knihovnou.

Druhý den se sejdem v 8.00h před klubovnou. Vydáme se na exkurzi k hasičům. ta bude až do 11.30. děti si v 10h, v jídelně u hasičů dají svačinu donesenou z domova. V 11.30 se vydáme do restaurace na oběd. Po obědě se vrátíme zpět na základnu hasičů, kde nás budou čekat ukázky první pomoci.

Třetí den se vydáme na celodenní výlet. Sejdeme se v 8h před klubovnou. Pojedeme na tvrz do Kestřan, tu si prohlédneme a vyzkoušíme si také rýžování zlata. Děti si v 10h sní svačinu, ve 12h si dáme oběd a v 15h si dáme opět svačinu. V 17h se vrátíme před klubovnu, tam si děti převezmou rodiče.

Čtvrtý den si uděláme olympiádu, dopoledne to budou různé testy, luštění a tvoření, v 10h svačina z domova, pak oběd v restauraci, od 13.30 sportovní úkoly uzpůsobené i vozíčkářům, na principu paralympiády. Podle počasí budeme buď v klubovně, nebo na hřišti. Konec v 16.30, rodiče si vyzvednou děti před klubovnou.

Pátý den se vydáme do písecké Sladovny, kde bude nachystaný program na celé dopoledne. V 10h si dáme přestávku na svačinu, kterou si opět děti donesou z domova. Ve 12h odejdeme ze Sladovny do restaurace na oběd, připravíme hry na hřišti a v 15h půjdeme před klubovnu, kde si na závěr celého týdne opečeme špekáčky a dětem rozdáme certifikát „Všeználka“. Rozloučíme se s dětmi a s rodiči.

Motto příměstského tábora a zároveň celého týdne:

„Každý může být členem týmu, bez ohledu na svůj handicap. Pojďme si ukazovat krásu světa, v přírodě a poznávání jiných věcí, než je elektronika 😊.“

4.2 Příprava projektu

Poté, co jsem promyslela koncept, jak bude příměstský tábor vypadat, bylo třeba vše domluvit, nakoupit a dojednat. Nejprve jsem si sepsala materiál, který bude třeba nakoupit nebo vypůjčit. Jednalo se o tyto potřeby:

Nákup v papírnictví:

- lepidlo
- štětce
- čtvrtky
- pastelky
- fixy
- krepový papír, různé barvy
- barevné papíry
- atd.

Sportovní potřeby:

- lana
- švihadla
- činky
- míč na basketbal
- pingpongové páčky a míček
- obruče na kroužení
- kužely
- koloběžky
- atd.

Připravít kopie:

- luštění
- osmisměrky
- matematické příklady s vybarvováním i bez
- časopisy Duhy
- atd.

Připravít odměny:

- drobné reklamní předměty
- sladkosti
- bublifuky
- omalovánky
- malé pastelky.

Poté jsem připravila informace pro rodiče. Zde jsem uvedla podrobný popis, jak bude celý týden probíhat program, co mají mít děti s sebou, nebo jaká bude organizace předávání dětí:

„Milí rodiče,

jsem moc ráda, že jste Vaše děti přihlásili na náš příměstský tábor s integrací dětí se speciálními potřebami. Tábor se koná v termínu od 3.8. – 7.8.2020.

Začínáme v pondělí 3.8.2020. Sejdeme se před klubovnou v Písku, čas příchodu je 7.45-8h, dle Vašich možností. S sebou budou potřebovat: batoh, ve kterém mají mít dopolední a odpolední svačinu, blok nebo sešit, psací potřeby (ideálně penál). Dále dostatek pití, papírové kapesníčky. Doporučujeme sportovní oblečení, vhodné na pobyt venku a sportovní obuv. Děti přivedeme zpět ke klubovně v 16.30h. Dopoledne budeme hrát seznamovací hry a odpoledne strávíme s programem v knihovně.

V úterý 4.8.2020 se sejdeme v 7.55 před klubovnou. S sebou budou potřebovat: batoh, ve kterém mají mít dopolední a odpolední svačinu, blok nebo sešit, psací potřeby (ideálně penál), lepidlo a nůžky. Dále dostatek pití, papírové kapesníčky. Doporučujeme sportovní oblečení, vhodné na pobyt venku a sportovní obuv. Děti bude možné

vyzvednout před klubovnou v 16.30h. Dopoledne strávíme u hasičů a odpoledne se budeme věnovat první pomoci.

Ve středu 5.8.2020 se sejdeme v 8h před klubovnou. Pojedeme na celodenní výlet. Mikrobus, který nás odveze tam a zpět, je zajištěný. S sebou budou potřebovat: batoh, ve kterém mají mít nejen dopolední a odpolední svačinu, ale tentokrát také oběd, blok nebo sešit, psací potřeby (ideálně penál). Dále dostatek pití, papírové kapesníčky. Doporučujeme sportovní oblečení, vhodné na pobyt venku a sportovní obuv, ručník a něco na převlečení, gumovky. Den strávíme na středověké tvrzi s komentovanou prohlídkou a poté se půjdeme podívat na rýžování zlata. Děti přivezeme ke klubovně mezi 16.30-17h, kde si je bude možné vyzvednout. V tomto případě nelze přesně propočítat čas návratu, prosím tedy, abyste byli na telefonu, jakmile budeme vyjíždět, všem pošlu sms s dobou návratu.

Ve čtvrtek 6.8.2020 se sejdeme před klubovnou v 8h. S sebou budou potřebovat: batoh, ve kterém mají mít dopolední a odpolední svačinu, blok nebo sešit, psací potřeby (ideálně penál), lepidlo a nůžky. Dále dostatek pití, papírové kapesníčky. Doporučujeme sportovní oblečení, vhodné na pobyt venku a sportovní obuv. Děti bude možné vyzvednout před klubovnou v 16.30h. Dopoledne nás bude čekat varianta na paralympiádu a odpoledne strávíme úkoly, kde „potrápíme“ dětem hlavy.

V pátek 7.8.2020 se sejdeme před klubovnou v 8h. S sebou budou potřebovat: batoh, ve kterém mají mít dopolední a odpolední svačinu, špekáčky, blok nebo sešit, psací potřeby (ideálně penál). Dále dostatek pití, papírové kapesníčky. Doporučujeme sportovní oblečení, vhodné na pobyt venku a sportovní obuv. Děti přivedeme zpět ke klubovně v 16.30h. Dopoledne nás čeká program v písecké Sladovně, odpoledne strávíme hrou v přírodě. Na závěr si opečeme špekáčky, můžeme společně s Vámi, poté dětem rozdáme diplomy a s Vámi i s nimi se rozloučíme.

Těším se na týden plný zážitků a na Vaše děti. Jakékoliv informace nebo dotazy Vám ráda podám na telefonním čísle: 723 670 471, nebo na emailu: Barcavino@seznam.cz.

Bc. Barbora Uhlíková“

Informace jsem poslala rodičům emailem, pokračovala jsem ve shánění potřeb na tábor a doladění posledních detailů k tomu, aby vše proběhlo podle zamýšleného záměru.

Dalším krokem bylo zajištění osob, které budou se mnou po celou dobu konání příměstského tábora. Protože jsem měla dvě děti se speciálně vzdělávacími potřebami, začala jsem k nim shánět asistenty. Také jsem potřebovala někoho, kdo má kurz na hlavního vedoucího tábora. Domluvila jsem se s dvěma kamarádkami, které mi pomoc ochotně slíbily. Obě mají zkušenosti s prací s dětmi a jedna má i požadovaný kurz.

4.3 Realizace projektu

V průběhu jara roku 2020, v situaci, kdy coronavirus uzavřel naši zemi, jsem měla prostor a čas vše pečlivě připravit teoreticky. Po rozvolnění, které následovalo v polovině května, jsem začala dojednávat jednotlivé instituce, které jsem s dětmi chtěla navštívit, klubovnu, kde budeme mít zázemí a také restauraci, kam budeme chodit na obědy. Také jsem doladila přípravy veškerého materiálu na vyrábění, vypůjčila si sportovní potřeby a celkově dokončila přípravy na tábor.

V neděli 2. srpna 2020 jsem si vše překontrolovala, jak materiál, tak program, aby vše bylo v pořádku a nic nechybělo. V pondělí ráno 3. srpna, jsem se plná zkušeností práce s dětmi se speciálně vzdělávacími potřebami za 17 let a plná odhodlání a vizí, vydala naplnit svůj projekt.

4.3.1 První den příměstského tábora

V pondělí 3. srpna 2020 jsem vyrazila v 7 hodin do klubovny v Písku. Před klubovnou jsem se setkala se svými kamarádkami, nyní už asistentkami k dětem se speciálními vzdělávacími potřebami. Čas příchodu účastníků příměstského tábora spolu s jejich zákonnými zástupci byl v rozmezí 7.45-8h, dle možností rodičů. V instrukcích bylo: *„Začínáme v pondělí 3. 8. 2020. Sejdeme se před klubovnou v Písku, čas příchodu je 7.45-8h, dle Vašich možností. S sebou budou potřebovat: batoh, ve kterém mají mít dopolední a odpolední svačinu, blok nebo sešit, psací potřeby (ideálně penál). Dále dostatek pití, papírové kapesníčky. Doporučujeme sportovní oblečení, vhodné na pobyt venku a sportovní obuv. Děti přivedeme zpět ke klubovně v 16.30h. Dopoledne budeme hrát seznamovací hry a odpoledne strávíme s programem v knihovně.“*

Program jsem měla pro první den promyšlený takto: ráno se sejdu s dětmi a rodiči. Předáme si zdravotní informace a poslední instrukce, rodiče odejdou do zaměstnání a já zůstanu s dětmi. Budeme se věnovat programu. Ten měl pro první den vypadat následovně: nejprve si s dětmi zahrajeme seznamovací hry. Pak si dáme s dětmi svačinu a budeme pokračovat hraním her v přírodě. Poté se vydáme na oběd do restaurace a pak

půjdeme do knihovny, kde pro nás měli připravený program. Nakonec se vrátíme do klubovny, kde si děti vyzvednou rodiče.

Rodiče i děti dorazili na místo ke klubovně včas. Převzala jsem zdravotní dokumentaci a rodiče mi předali děti. Poté se rodiče a děti rozloučili a já jim připomněla čas vyzvednutí si dětí u klubovny. První hra, kterou jsem na seznámení měla připravenou „Výměnu identity“. Pravidla jsou jednoduchá: Hráči si mezi sebou ve dvojicích mění identity následujícím způsobem: Dají ruku tomu druhému na hlavu, každý z nich řekne své jméno a nějakou věc, co má rád (např. Já jsem Pepa a mám rád fotbal.). Tímto si prohodili těla. Následně pokračují k dalším hráčům a proces se opakuje. Tentokrát se však Pepa už nepředstavuje jako Pepa, ale tím jménem, které získal od kolegy při první výměně. Hlavním cílem je prohodit si identitu s co nejvíce lidmi a nakonec se pokusit najít zase tu svou. Hra trvá přibližně půl hodiny. Děti hrály s nadšením, rychle se seznámily, protože jich bylo jen 6.

Následovala další hra na seznámení „Co máme společného“. Pravidla: Každá skupinka má papír a tužku. Cílem hry je najít za určitý časový úsek (obvykle 10-15 minut) co nejvíc údajů, co mají členové skupiny společného. Např.: Všichni máme rádi špagety, všichni máme psa, všichni máme ve jméně písmenko j, všechny naše maminky potřebují v práci počítač, všichni naši sourozenci hrají na nějaký hudební nástroj,... Následně je dobré si sepsaná fakta navzájem předčíst, případně je trochu rozebrat. A samozřejmě, kdo má víc údajů vyhrál. I tuto hru děti přijaly velmi dobře. Méně se dařilo chlapci s Downovým syndromem, ale všechny ostatní děti se mu snažily pomáhat a tak jsme hru zvládli. Hra nám trvala necelou hodinu.

Následovala přestávka na svačinu. Sdělovali jsme si své dojmy, děti ztrácely postupně ostych a všichni jsme byli dobře naladěni. Po svačině jsme šli na procházku do parku u klubovny, kde jsme malovali na chodník. Používali jsme křídly. Zadání bylo: jaké plody bych si přál od kouzelného stromu. Pobavila mne holčička, která namalovala strom, který plodí počítače, tablety a další elektroniku.

Když jsme skončili s kreslením stromů na chodník, vydali jsme se do restaurace na oběd. Domluvenou jsem měla restauraci s bezbariérovým přístupem. Cestou jsem telefonem potvrdila náš příchod a počet. Oběd proběhl v pořádku, akorát chlapec

s Downovým syndromem chtěl opakovaně přidat, což nebyl problém a všichni jsme byli nadšeni jeho obrovskou chutí k jídlu.

Po obědě jsme se vypravili do knihovny, kde jsem byla domluvená, že použijeme výtah pro chlapce na vozíčku. Domluvila jsem se také s manželem, že kdyby selhala technika, tak by nám přijel pomoci. V knihovně byl po předchozí domluvě připravený speciální program o historii Písku. Paní knihovnice nejprve dětem vyprávěly o historii Písku, ukazovaly obrázky a pak jim rozdaly pracovní listy, které děti vyplnily. Dětem se program moc líbil, živě reagovaly na vyprávění a pracovní listy vyplňovaly s nadšením. Vzájemně si pomáhaly. Po skončení akce jim ještě paní knihovnice ukázaly knihovnu, jak se knihy udržují a leccos ze zákulisí provozu knihovny. Po skončení prohlídky mi paní knihovnice pomohly s chlapcem na vozíku k výtahu a pak jsme se s asistentkami a s dětmi vydali ke klubovně. Tam přišli rodiče a převzali si děti.

Zhodnocení prvního dne:

První den proběhl dle plánu a bez komplikací. Děti se seznámily, reagovaly na sebe pozitivně a těšily se na celý týden, co jim přinese. Dopolední program byl jednoduchý a hry děti bavily. Také kreslení uvítaly s nadšením. Oběd v restauraci proběhl bez komplikací, přesně podle harmonogramu. Odpoledne v knihovně bylo také příjemné a bez komplikací.

4.3.2 Druhý den příměstského tábora

Na druhý den projektu příměstského tábora jsem měla připravený tento program: „*V úterý 4. 8. 2020 se sejdem v 7.55 před klubovnou. S sebou budou potřebovat: batoh, ve kterém mají mít dopolední a odpolední svačinu, blok nebo sešit, psací potřeby (ideálně penál), lepidlo a nůžky. Dále dostatek pití, papírové kapesníčky. Doporučujeme sportovní oblečení, vhodné na pobyt venku a sportovní obuv. Děti bude možné vyzvednout před klubovnou v 16.30h. Dopoledne strávíme u hasičů a odpoledne se budeme věnovat první pomoci.*“

Ráno 4. srpna jsme se ve stanovený čas s rodiči a dětmi setkali před klubovnou. Vydali jsme se k hasičům. Zde byl domluvený program na celé dopoledne. Pak jsme měli jít na oběd do restaurace a po obědě zpátky k hasičům na ukázkou o první pomoci.

Hasiči nás čekali. Telefonicky cestou jsem potvrdila náš příchod. Hasiči dětem ukázali základnu, provedli je celým areálem. Při prohlídce areálu jsme se zastavili v jídelně, kde

si děti společně s hasiči daly svačinu a povídali si o jejich práci. Kdo chtěl, mohl si vyzkoušet sjet po tyči při nástupu do vozu. Hasiči také děti svezli v hasičských vozech. Ukázali jim, jak se postupuje při zásahu. Pak jsme s asistentkami děti odvedly na oběd do restaurace.

Po obědě jsme se s asistentkami a dětmi vrátili zpět na stanici. Na programu byly ukázky první pomoci. Hasiči nejprve dětem vysvětlili zásady první pomoci, ukázali na sobě, jak postupovat v jednotlivých situacích. Potom byli jako figuranti, představovali různá zranění a děti je měly ošetřit. Děti se pro ošetřování úplně nadchly, radily si a pomáhaly při „ošetřování“ navzájem. Po skončení programu jsme je s asistentkami odvedly zpět do klubovny.

Zhodnocení druhého dne:

Plán na druhý den byl vcelku jednoduchý a z mé strany vyžadoval jen organizovat přesuny a dozor nad dětmi. Hasiči nabídli svou pomoc, a to hned ve dvou směrech: nejprve ukázat dětem svou hasičskou práci a poté jim poradit a předat nejen informace, ale i praktické zkušenosti a různé „vychytávky“ při praktickém užití první pomoci. Hasiči měli vše perfektně připravené, děti si vše užily a krom nových poznatků zažily den v pro ně netradičním prostředí.

4.3.3 Třetí den příměstského tábora

Třetí den projektu příměstského tábora byl připravený takto: *„Ve středu 5. 8. 2020 se sejdem v 8h před klubovnou. Pojedeme na celodenní výlet. Mikrobus, který nás odveze tam a zpět, je zajištěný. S sebou budou potřebovat: batoh, ve kterém mají mít nejen dopolední a odpolední svačinu, ale tentokrát také oběd, blok nebo sešit, psací potřeby (ideálně penál). Dále dostatek pití, papírové kapesníčky. Doporučujeme sportovní oblečení, vhodné na pobyt venku a sportovní obuv, ručník a něco na převlečení, gumovky. Den strávíme na středověké tvrzi s komentovanou prohlídkou a poté se půjdeme podívat na rýžování zlata. Děti přivezeme ke klubovně mezi 16.30-17h, kde si je bude možné vyzvednout. V tomto případě nelze přesně propočítat čas návratu, prosím tedy, abyste byli na telefonu, jakmile budeme vyjíždět, všem pošlu sms s dobou návratu.“*

Na třetí den projektu příměstského tábora jsem připravila celodenní výlet. Objednala jsem mikrobus a odveze nás na tvrz do Kestřan. Zde jsem domluvila komentovanou

prohlídku tvrze a pak nás mikrobus odveze na místo, kde probíhá každoročně soutěž v rýžování zlata. Poté nás mikrobus všechny odveze zpět ke klubovně. V mikrobusu jsem také zajistila přenosnou chladničku s nápoji a sendviči na cestu zpět.

Rodiče přivedli děti před klubovnu včas. Připomněla jsem, že ten den je doba návratu jen přibližná a poprosila je, aby byli na příjmu na mobilních telefonech, s tím, že je o přesnější době návratu budu aktuálně dle okolností informovat pomocí sms zprávy.

Mikrobus přijel dle objednávky před klubovnu. Děti nastoupily do mikrobusu a všichni jsme se vydali na cestu na tvrz. Cestou v mikrobusu jsme zpívali písničky a hráli magnetické „Člověče, nezlob se“. Po chvíli jízdy jsme dojeli ke tvrzi. Tam na nás čekal majitel, přivítal nás a začala komentovaná prohlídka, kde majitel hovořil např. o životě na tvrzi ve středověku nebo o opravách v současnosti.

Opomněla jsem, že tvrz má více pater a tak vznikla komplikace s chlapcem na vozíčku. Ten tedy mohl absolvovat prohlídku jen v přízemí tvrze, jelikož zde nebyla bezbariérová možnost vstupu. Ostatní děti šly s majitelem a asistentkami tvrze na prohlídku i do vyšších pater, já s chlapcem na vozíčku jsme zůstali na nádvoří, četli jsme si a prohlíželi obrázky v průvodci o historii tvrze. Pak jsme se všichni sešli na nádvoří a dali si vydatnou svačinu, zároveň i místo oběda.

Po svačině jsme procházkou došli na místo, kde se každoročně tradičně konají závody v rýžování zlata. Tam čekali dle předchozí domluvy „zlatokopové“, kteří vytvořili pro děti školu rýžování zlata a také řemeslné tržiště. Děti mohly vyrýžované zlatínky vyměnit a nakoupit si za ně suvenýry. Zlatokopy jsem předem informovala, že s námi bude také chlapec na vozíčku, tak připravili rýžování i pro něj.

Všechny děti obdržely rýžovací „pánve“, každé mělo svého zlatokopa a ten jim přesně ukazoval postup rýžování zlata. Děti si to náramně užívaly, smály se a radostně na sebe pokřikovaly výsledky. Když měly vyrýžované zlatínky, šly na tržiště. Tam si je mohly nejen vyměnit za peníze, ale pak si také nakoupit různé řemeslné výrobky. Řemeslníci, kteří prodávali výrobky u svých stánků, také dětem ukazovali postup, nebo jeho část, když to bylo něco náročného. Děti si také mohly leccos z řemesel vyzkoušet, např. vyrábění ozdob z drátu nebo pletení košíků.

Děti si mohly utvořit představu, jak se žilo ve středověku díky prohlídce tvrze a vyzkoušet si na vlastní kůži rýžování zlata. Také historické tržiště je velmi bavilo a celý program si velmi užily. Na zpáteční cestě si sdělovaly zážitky a svačily. Rodičům jsem cestou odeslala slíbenou sms zprávu a tak měli čas dorazit ke klubovně akorát v době našeho příjezdu.

Zhodnocení třetího dne:

Věděla jsem, že jde o náročný program, proto jsem věnovala tomuto dni větší přípravu, než jiným dnům z celého projektu. Chtěla jsem, aby děti mohly jet na celodenní výlet. Přemýšlela jsem, kam je vzít a napadla mne blízko ležící tvrz v Kestřanech. Kontaktovala jsem majitele tvrze, jestli bychom mohli přijet a zda by nám udělal prohlídku. Majitel souhlasil. Dále bylo potřeba zajistit, jak se na tvrz dostaneme a jak se dostaneme zpět. Proto jsem hledala dopravce, ale nechtěla jsem objednávat zbytečně velký autobus, pro šest dětí, dvě asistentky a mne mi to přišlo zbytečně velké a drahé. Tak jsem našla mikrobus. Domluvila jsem cenu za jízdu, možnost chlapce na vozičku a řidiče.

Návštěva tvrze by byla jen polovinu dne, proto jsem přemýšlela, čím program doplnit. Víím, že každoročně se tradičně v Kestřanech koná soutěž v rýžování zlata. Poprosila jsem přátele, kteří mi vyšli vstříc. Přednesla jsem jim svou představu, jak by mělo vše probíhat a že mám dva chlapce se speciálními potřebami – na vozičku a s Downovým syndromem. Ani to je neodradilo, což mne příjemně překvapilo a utvrdilo v myšlence, že jdu správnou cestou a že se celý den vydaří.

Práce se vyplatila. Vše se podařilo splnit podle plánu, až na situaci, kdy chlapec na vozičku mohl vidět jen část tvrze a slyšet jen část vyprávění o životě na tvrzi ve středověku. I přes mou snahu a snahu majitele tvrze to nebylo možné na místě vyřešit. Každopádně den hodnotím kladně, stejně jako jej kladně hodnotily i děti. Z předem připravené přenosné chladničky s nápoji a jídlem jsme část při zpáteční cestě využili. Byl to sice nejnáročnější den z celého týdne, ale stálo to za to.

Poučení: Zjistit předem, jestli je objekt vícepatrový, aby bylo možné domluvit předem nebo zajistit možnost vynesení (plošina) apod. vozičku do vyšších pater objektu.

4.3.4 Čtvrtý den příměstského tábora

Na čtvrtý den tábora byl připravený následující plán: „*Ve čtvrtek 6.8.2020 se sejdem před klubovnou v 8h. S sebou budou potřebovat: batoh, ve kterém mají mít dopolední a odpolední svačinu, blok nebo sešit, psací potřeby (ideálně penál), lepidlo a nůžky. Dále dostatek pití, papírové kapesníčky. Doporučujeme sportovní oblečení, vhodné na pobyt venku a sportovní obuv. Děti bude možné vyzvednout před klubovnou v 16.30h. Dopoledne nás bude čekat varianta na paralympiádu a odpoledne strávíme úkoly, kde „potrápíme“ dětem hlavy.*

Na dopoledne jsem pro děti připravila různé sportovní aktivity, u kterých jsem respektovala omezení plynoucí z toho, že s námi je chlapec na vozíčku. (Pro případ, že by bylo deštivo jsem měla v plánu hrát s dětmi turnaj v ping pongu v klubovně). S asistentkami jsem do klubovny přišla na 7 hodinu ráno, abychom vše stihly před příchodem dětí připravit. Celý prostor pro paralympiádu před klubovnou na hřišti jsme vyznačily pomocí lan a švihadel. Udělala jsem slalomovou dráhu, z kuželů, mezi kterými děti jezdily na koloběžce nebo na vozíčku. Druhý úkol byl kroužit obručí v pase – pro chlapce na vozíčku jsem připravila variantu, že bude kroužit obručemi na rukou.

Následovala přestávka na svačinu. Další úkol byl přejít (přejet - pro chlapce na vozíčku) mezi dvěma kužely s pingpongovým míčkem na pálce. Čtvrtý úkol byl hod míčem do basketbalového koše. Poslední úkol byl zvednout 10x činku v každé ruce.

Pak jsme se vydali do restaurace na oběd. Po obědě jsme šli ke klubovně. Měla jsem připravenou variantu pro déšť i pro hezké počasí, ale protože už ráno bylo hezky, připravily jsme stoly ven před klubovnu. Na jeden stůl jsem dala hromádky s úkoly, pastelky, fixy, nůžky, lepidla apod. Použila jsem k tomu různé vzory³⁸, které už mám nasbírané za léta praxe s dětmi a také časopisy Duha. Pak si děti vybraly, které úkoly se jim líbí a posadily se k dalším dvěma stolům. Každé dítě mělo ještě svůj penál. Celé odpoledne jsme tvořili, luštili, stříhali, lepili apod. a u toho jsme si vyprávěli. Když dětem vytrávil, dali jsme si svačinu a pití a pokračovali jsme až do příchodu rodičů.

Zhodnocení čtvrtého dne:

Předpokládala jsem, že po celodenním výletu budou děti potřebovat trochu zregenerovat, proto jsem sportovní dopolední část pojala jednoduššími sportovními

---

³⁸ všechny vzory jsou v příloze

úkoly. Další důvod pro tyto úkoly byl ohled na děti se speciálně vzdělávacími potřebami.

Sportovní část probíhala podle plánu. Děti nejprve projely slalom mezi kužely – na koloběžce, nebo na vozíčku. Chlapec s Downovým syndromem se moc radoval, bavilo ho kličkování mezi kužely. Pak jsme postavily děti do kroužku, rozdaly jim obruče. Pět dětí si dalo obruče do pasu a chlapec na vozíčku si jí dal na ruku, poté na druhou ruku. Všichni s nimi svědomitě kroužili kolem pasu a byla při tom velmi veselá atmosféra. Chlapec na vozíčku kroužil nejprve na jedné a potom na druhé ruce. Zvládl to bez problémů.

Po těchto dvou úkolech jsme si dali přestávku na svačinu a po ní jsme pokračovali dalšími třemi sportovními úkoly. Třetí úkol vyžadoval velkou obratnost při cestě mezi dvěma kužely s pingpongovým míčkem na pálce. Děti si nesměly pomáhat druhou rukou. Bylo u toho hodně zábavy, když míčky padaly, ale nakonec se to všem dětem podařilo. Čtvrtý úkol byl hod míčem do basketbalového koše. Pro chlapce na vozíčku jsem dala koš níž. Každý z dětí měl tři pokusy. Každému se to podařilo, i když někomu až na třetí pokus.

Poslední úkol byl zvednout 10x činku v každé ruce. Vypůjčila jsem si od přátel dvě jednokilogramové činky. Úkol to byl na první pohled snadný, když se ale děti blížily k desátému zvednutí, říkaly, že je začíná bolet ruka. Ale navzájem se podporovaly a fandily si a tak to opět všichni zvládli. Padaly dokonce návrhy, že jsem jim u toho mohla měřit čas. Pak jsme šli na oběd do restaurace. Po obědě následovala část, kdy jsme trénovali zručnost a mozkové závitky. Jak už jsem popsala výše, atmosféra byla velmi příjemná a plná pohody.

4.3.5 Pátý den příměstského tábora

Na pátek jsem se moc těšila už od začátku, co jsem tento projekt začínala plánovat. Po celém týdnu s dětmi jsme se na něj těšili už všichni-děti věděly, že jim chystám nějaké překvapení a já jsem byla plná očekávání, jak se budou radovat.

Program v mailu rodičům byl popsán takto: „*V pátek 7. 8. 2020 se sejdem před klubovnou v 8h. S sebou budou potřebovat: batoh, ve kterém mají mít dopolední a odpolední svačinu, špekáčky, blok nebo sešit, psací potřeby (ideálně penál). Dále dostatek pití, papírové kapesníčky. Doporučujeme sportovní oblečení, vhodné na pobyt*

venku a sportovní obuv. Děti přivedeme zpět ke klubovně v 16.30h. Dopoledne nás čeká program v písecké Sladovně, odpoledne strávíme hrou v přírodě. Na závěr si opečeme špekáčky, můžeme společně s Vámi, poté dětem rozdáme diplomy a s Vámi i s nimi se rozloučíme.“

Po příchodu jsme se s dětmi a asistentkami vydali do Sladovny. V písecké Sladovně jsem dohodla, že budeme mít speciální samostatný program: první dopolední část stráví procházkou po Sladovně a druhou dopolední část si projdou interaktivní výstavu. Oběd byl domluvený v restauraci, jako každý den. Na odpoledne jsem připravila hry v přírodě:

Stavění věže z přírodnin: děti sbírají přírodniny ke stavbě věže a pak jí společně postaví. Poznávání květin se zavázanýma očima: děti mají zavázané oči, podáváme jim květiny a děti po hmatu a vůni poznávají o jaké jde květiny. Pantomima zvířátek: děti bez mluvení předvádějí zvíře, které si sami vyberou, zatímco ostatní hádají, koho představuje. Kdo uhodne první, představuje další zvíře. Vyrobíme napajedlo pro ptáčky: v lese umístíme misku, kterou naplníme vodou a ozdobíme listy z okolí. Spirála: děti sbírají kamínky a na jednom místě z nich vyrobí spirálu.

Na závěr dne měli přijít rodiče a pak už zbývalo jen rozdat dětem diplomy „Všeználka“ (foto v příloze), balíček drobných odměn, opéci si špekáčky a rozloučit se.

Zhodnocení pátého dne:

Ráno jsme se s asistentkami a dětmi sešly před klubovnou a vydaly se do písecké Sladovny. Tam nás nejprve provedli celým objektem, vyprávěli o jeho historii a rekonstrukci. Poté si děti daly svačinu. Po svačině jsme s asistentkami a dětmi prošli interaktivní výstavu. Byla plná různých úkolů, které děti postupně plnily. Nejvíce je bavilo zrcadlové psaní. Potom jsme se všichni vydali na oběd do restaurace. Z restaurace jsme vyrazili k řece, kde jsme postavili věž, poznávali květiny, hráli pantomimu zvířátek, vyrobili napajedlo pro ptáčky a na závěr postavili spirálu.

Z lesa jsme se vydali ke klubovně. Tam jsem dětem rozdala diplomy a dárkové balíčky. Pak přišli rodiče, všichni jsme si společně na ohništi opekli špekáčky a rozloučili se. Loučení bylo vřelé, rodiče i děti si tábor pochvalovali a my s asistentkami jsme měly velkou radost.

4.3.6 Zhodnocení celého tábora

Mám za sebou víc jak 15 let zkušeností práce s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami, také jsem se zúčastnila vícero táborů v létě, jak s integrací dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, tak „běžné“ tábory, proto jsem měla vcelku jasnou představu, co mne čeká. Právě zkušenosti byly důvodem, proč jsem zvolila malou skupinu.

Od prvních myšlenek na tento projekt jsem přesně věděla, co chci: chtěla jsem malou skupinu dětí, ke které přidám děti se speciálními vzdělávacími poruchami. Začala jsem si v hlavě promýšlet celý koncept, jak budu postupovat s přípravami a s realizací. Pak jsem tento koncept převedla na papír a tábor začínal mít první jasnější obrysy. Koncept jsem podrobně popsala v kapitole „4.1 Návrh projektu“.

V momentě, kdy jsem měla návrh projektu hotový, začala jsem s přípravami: zajistit materiál (nakoupit, vypůjčit), domluvit místo, kde budeme mít základnu, domluvit restauraci, domluvit výlet (mikrobus, zlatokopové, řemeslníci, majitel tvrze), sehnat jednu posilu s kurzem tábora a jednu posilu, která bude mojí asistentkou a další. Vše je opět podrobně popsáno v kapitole „4.2 Příprava projektu“.

Jak fázi návrhu, tak fázi příprav mi poznamenala komplikacemi epidemie Covid 19, nicméně vše se stačilo včas dojednat a připravit. Tábor byl v plánu na pět pracovních dnů. Podrobně je popsán v kapitole „4.3 Realizace projektu“. První den byly děti ostýchavé, navzájem se poznávaly. Po seznamovacích hrách před klubovnou jsme se vydali malovat křídou na chodník, tam už bylo vidět, že děti mají již k sobě blíž. Odpoledne v knihovně už padly všechny zábrany a děti vytvořily jeden tým.

V úterý jsme se už sešli jako jedna skupina, která se sice zná jen krátce, ale těší se na další společně strávený čas a aktivity. U hasičů to bylo bez komplikací a vše probíhalo v příjemné atmosféře. Třetí den jsme měli jako střed týdne, byl naplánovaný velký výlet, který se výborně vydařil. Jediné, co trochu zkomplikovalo situaci, bylo, že se prohlídka tvrze mohl chlapec na vozíčku zúčastnit jen zčásti. Ale vše mu vynahradily děti vyprávěním a také jsme si zbylé věci prohlédli a pročetli spolu v tištěném průvodci na nádvoří tvrze. Čtvrteční den byl ve znamení protáhnout nejen tělo, ale také mozkové závitky, a i to se podařilo naprosto skvěle, děti byly nadšené, vše fungovalo přesně podle plánu. Pátý den byl dnem posledním, ale také nejdojemnějším: děti měly dopoledne připravenou návštěvu Sladovny a odpoledne jsme byli na procházce v parku. Závěr

nejen dne, ale i tábora, proběhl u táboráku s pečením špekáčků, předáním dárkových balíčků a diplomů. Pak jsme se všichni rozloučili.

Celkově týden příměstského tábora, kde byly integrované děti se speciálními vzdělávacími potřebami, hodnotím kladně, vše postupovalo podle plánu a jak asistentky, tak děti do toho daly vše, co bylo v jejich silách a všichni si to náramně užili. Kdyby nastala situace na tvrzi, že se nemohl chlapec na vozíčku zúčastnit kompletní prohlídky, bylo by všechno podle plánu na sto procent. Z toho vyplývá ponaučení zjistit si předem, jak vypadá objekt. Zнала jsem ho před výletem jen z vyprávění a neověřila jsem si, zda-lije bezbariérová možnost prohlídky.

Ostatní aktivity z celého týdne byly dobře připravené a organizačně zajištěné, a tak žádné další komplikace nevznikly. Celý týden se nesl v přátelském duchu, plném porozumění. Vedla jsem děti k ohleduplnosti a pomáhání si, a to se vydařilo, dle mého názoru. Je krásné vidět, jak děti spolu dovedou pracovat a tvořit jeden tým, bez ohledu na svá omezení. To by mělo být příkladem pro dospělé. Zároveň bylo jasně čitelné, že integrace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami je sice důležitá a dobrá, ale komplikovaná cesta, kde je potřeba součinnosti všech zúčastněných stran: pedagoga (vychovatele, vedoucího apod.), rodičů a dětí. Je to cesta realizovatelná, ale velmi těžká.

5 Rozhovory

5.1 Rozhovor s matkou dítěte s Downovým syndromem

Matku chlapce, který s námi byl na příměstském táboře a má Downův syndrom, jsem po táboře požádala o rozhovor. Pochází z malé obce na písecku, proto si nepřála být jmenovaná, ani ona, ani syn. Nyní je mu 14 let.³⁹

Dobrý den, budeme si povídat o našem táboru, kde byl Váš syn a o integraci obecně tak, jak jsme se domluvily, souhlasíte? Platí to?

„Ano, jistě, nemám s tím problém.“

Kolik let bylo vašemu synovi, když jste začala s integrací?

„Když jsme s integrací začali, synovi bylo 8 let.“

Jaké s ní máte zkušenosti?

„Co se týče školy, to byla katastrofa. Volnočasové aktivity byly výborné.“

Jak se mu líbil náš tábor, kde byl integrovaný?

„Moc se mu tam líbilo, doma si to chválil. Nabídka byla pestrá, přitom všechno měl šanci zvládnout. Těšil se byl spokojený. To je pro něj, ale hlavně pro mne, důležité.“

Co se synovi líbilo nejvíc?

„Nejvíc ho nadchl celodenní výlet. To byl pro něj nejhezčí den z celého týdne. Ale jak jsem už řekla, celý týden si chválil a byl velmi spokojený. Každý den po příchodu domů nadšeně vyprávěl, co všechno prožili a těšil se na další zážitky.“

S čím měl problém?

„Ze začátku byl nervózní, jestli všechno zvládne a jak ho budou děti brát. Báł se, aby se mu neposmívaly. Všechno bylo ale krásně zařízené a program byl pestrý, takže žádné problémy neměl.“

Zmínila jste školu, tam jste měla jaké zkušenosti? A Váš syn?

„Škola byla katastrofa a lituju toho. Asistentka ho přetěžovala, dostával domácích úkolů 3x víc než ostatní spolužáci. To vedlo k bojkotu všeho, k hysterickým záchvatům. Jako matka jsem musela každý měsíc podepsat, co se nenaučil. prostě absolutně špatně pochopený systém integrace. Pak přešel do školy v Českých Budějovicích, tam svým

---

³⁹ autentický záznam rozhovoru je v archivu autorky.

bojkotem odrovnal pro změnu asistentku on. Našli jsme novou, syn si s ní vybudoval nádherný vztah, položil by za ní život. V tu chvíli se sešli ve třídě dva žáci, použila bych výraz, který tam nemůžete asi napsat, prostě jejich chování bylo hodně za čárou. Učitelka absolutně nebyla schopná řešit situaci, tak jsme integraci ukončili. Byl tam vlastně už jen trpěný, ne zapojený.“

To je strašné.

„Už je dobře...“

Máte pro porovnání i jiné zkušenosti z integrace?

„Máme zkušenosti s integrací v dětské skupině Apoštolské církve. Chodil tam každý pátek, byl hodně spokojený. Tábory od nich byly taky super, byl tam moc spokojený a naopak byl nespokojený, když skončily. Líbilo se mu tam asi fakt všechno, jen ho nebavila osobní hygiena. Byl to pobytový tábor. Ale hodně mu to prospělo. Cítil se rovnocenný.“

Co byste navrhla obecně těm, co zřizují dětské letní tábory s integrací?

„Rada zřizovatelům? Obecně – opravdu důsledně kontrolovat, jak se zdravé děti chovají k postiženému, bez dohledu dospělých to někdy nemusí být tak docela fajn. Být na dohled. Trpělivost. Čas na rozhodnutí, jestli a co bude dělat. Je to asi zjednodušené, ale je to naše zkušenost.“

Moc Vám děkuji za rozhovor a přeji Vám i Vašemu synovi jen to dobré do dalšího života.

„Rádo se stalo. Když můžu, pomůžu. Předávat informace o práci s dětmi, které jsou jiné, je třeba. Vám moc děkuji za krásný tábor, za sebe, ale hlavně za svého syna. Na shledanou.“

5.2 Rozhovor s matkou dítěte na vozíčku

Matku chlapce, který s námi byl na příměstském táboře a je na vozíčku, jsem po táboře požádala o rozhovor. Neprála být jmenovaná, ani ona, ani syn. Nyní je mu 10 let.⁴⁰

Dobrý den, budeme si povídat o našem táboře, kde byl Váš syn a o integraci obecně tak, jak jsme se domluvily, souhlasíte? Platí to?

„Ano, určitě.“

---

⁴⁰ autentický záznam rozhovoru je v archivu autorky.

Kolik let bylo vašemu synovi, když jste začala s integrací?

„Bylo to hned po školce, když mu bylo 6 let.“

Jaké s ní máte zkušenosti?

„Nejen syn, ale celá rodina komplet, jsme byli spokojený.“

Jak se mu líbil náš tábor, kde byl integrovaný?

„Každý den byl jiný, to bylo moc fajn, je to lepší, než když je program stejný a je to kolem dokola. Tady bylo spousta aktivit, ale nejlepší na tom, pro syna, bylo to, že ve všech se počítalo s tím, že má handicap. Moc ho to bavilo a já jsem moc ráda, že si to s vámi užil.“

Co se synovi líbilo nejvíc?

„Nejvíc ho bavili hasiči a knihovna. Knížky má moc rád a asi jako každý kluk, tak i jemu se líbí hasičská auta.“

S čím měl problém?

„Na tábor se moc těšil, je vždycky moc rád, když může být s ostatními dětmi. Veškerý program byl dobře připravený, to jsme věděli předem a tak nebylo čeho se bát. trochu jsem měla obavy, jak zvládne výlet na tvrz, ale i to zvládnul. Takže za mne maximální spokojenost.“

Máte pro porovnání i jiné zkušenosti z integrace?

„Máme zkušenosti s integrací ve škole. Syn má asistentku a jak učitelé, tak žáci mu vycházejí vstříc, takže máme zkušenosti jen dobré. Jsem za to moc vděčná, hlavně kvůli synovi.“

Co byste navrhla obecně těm, co zřizují dětské letní tábory s integrací?

„Aby důkladně promysleli program. Aby radši měli malé skupiny, jako to bylo s Vámi.“

Moc Vám děkuji za rozhovor a přeji Vám i Vašemu synovi jen to dobré do dalšího života.

„Já Vám děkuji za krásný tábor, syn si to moc užil. Na shledanou.“

5.3 Rozhovor s tetou dítěte z našeho tábora bez speciálně vzdělávacích potřeb⁴¹

Dobrý den, budeme si povídat o našem táboru, kde byl Váš synovec a o integraci obecně tak, jak jsme se domluvily, souhlasíte? Platí to?

„Ano, není problém.“

Kolik je Vám let,

„46.“

Jezdila jste na dětské tábory?

„Ano, poprvé jsem byla když mi bylo 9,5 roku, v roce 1984, a pak jsem jezdila ještě asi 3 roky.“

Kde jste byla?

„Jezdila jsem nejprve na pionýrský tábor „Jitřenka“ do Žirovnice, pak na „Iglóvák“ do Zátoně. Dneska už asi neexistují. Na každém jsem byla 2x.“

Jak jste se na ně dostala?

„Bylo to těžké. Byla jsem jen s maminkou a sestrou, což za komunistů byl takový trošku „cejch“. Ve třídě na ZŠ nás bylo 27, z rozvedených rodin jsem byla jen já a dva kluci. Maminka navíc nebyla v KSČ. Takže vždy někdo z jejich přátel jí „dohodil“ volné místo za své dítě, a tak jsem směla jet.“

Jak probíhal tábor?

„Maminka mě odvezla MHD na místo odjezdu. Tam nás dali všechny děti do autobusu a odvezli na tábor. V autobuse mi je celý život špatně, takže cesta nic moc. Pak jsme přijeli na místo. Rozdělili nás do oddílů. Na táboře byla „drezúra“, všichni všechno museli na povel, museli jsme nosit pionýrské kroje na nástup. Šikana tam nebyla, mezi dětmi, to ne, ale bylo mi tam nepříjemně. Chtěla jsem si třeba číst knížku, ale muselo se to nebo ono. V přírodě jsem byla ráda. Jen mi vadilo to vše kolem. Vadily mi stezky odvahy, kdy nás vedoucí lekali, nenacházela jsem v tom žádný smysl. S odstupem času vnímám některé aktivity (bobřík mlčení apod) jako převzaté ze skautingu a naroubované do pionýrského duchu, byl to takový nezdařený rádoby přírodní, ale veskrze politický pionýrský paskvil, odpusťte mi to slovo, prosím.“

---

⁴¹ autentický záznam rozhovoru je v archivu autorky.

To je v pořádku. Líbilo se Vám tam něco?

„Přátelství mezi dětmi. Příroda. Některé momenty, např. na jednom táboře, už nevím, který to byl, nám vedoucí, když přišlo, promítali filmy, které ještě nebyly moc v distribuci – „Kam doskáče ranní ptáče“, třeba a bylo jich víc, tenhle mi utkvěl v paměti. Taký diskotéky byly fajn. Mám ráda hudbu celý život a tady byly písničky super, což zejména za komunistů bylo vzácné - slyšet cizí songy, třeba „depešáky“. A taky první lásky, určitě. Ale byly to opravdu jen momenty, co mám jako hezké vzpomínky v hlavě. Obecně bych řekla: pionýrák = nic moc, spíš nic než moc.“

Jak probíhalo zakončení?

„Nijak, sbalili jsme si věci a zase nás autobusem odvezli do ČB, na místo, kde nás rodiče tři týdny předtím odevzdali.“

Máte i jiné zkušenosti s tábory?

„Asi 2x jsem, na mateřské, byla vařit u skautů, když byli moji synové malí, rok 2003 a 2004, nebo tak nějak. Bylo to super. Vedoucí se dětem věnovali, připadala jsem si, jako kdybych byla uvnitř knížky pana Foglara, moc hezky na to vzpomínám.“

Co si myslíte o integraci?

„Jsem pro všema deseti, ale já jsem všeobecně takový idealista. Určitě to není „procházka růžovým sadem“.“

Nevadilo Vaší sestře nebo Vám, že její dítě bude na táboře s dětmi se speciálně vzdělávacími potřebami?

„Vůbec ne, já i moje sestra jsme odjakživa vnímaly potřebu pomáhat slabším, nebo lidem, co mají handicap, jakýkoli a obě jsme to své děti učily a učíme to i teď sestry syny. Myslím si, že je zapotřebí, aby si lidé pomáhali a hledali, co mají společné, a ne odlišnosti. Jen tak může být na světě líp, když si lidi budou pomáhat.“

Děkuji Vám za rozhovor.

„Rádo se stalo. Já děkuji Vám za krásný tábor.“

5.4 Rozhovor s dobrovolnicí od salesiánů⁴²

Dobrý den, prosila bych Vás o rozhovor do své magisterské diplomové práce tak, jak jsem Vám říkala do telefonu: jde o Vaši dobrovolnickou činnost u salesiánů a také o

---

⁴² autentický záznam rozhovoru je v archivu autorky.

Vaše osobní zkušenosti s integrací dětí se speciálně vzdělávacími potřebami ve volnočasových aktivitách a letních táborech, platí to?

„Ano.“

Děkuji. Jaká je idea práce salesiánů s dětmi?

„Hlavní idea je být s dětmi 24/7, nesnažit se úplně rozdělovat vedoucí a dítě, ale být jejich kamarád, inspirovat je v životě i víře, být jim vzorem, pomáhat jim růst, nebát se ptát se a snažit v nich obnovit, udržet a rozvinout morální hodnoty založené na křesťanských tradicích.“

Letní pobytové tábory od salesiánů, tzv. Chaloupky: jak dlouhé jsou; pro kolik dětí; dívky a chlapci jsou zvlášť; proč?

„Snažíme se udržovat stále menší počet dětí, věkové skupiny, jedno pohlaví. Smíšené Chaloupky jsou pouze pro ty nejmladší a také pro ty nejstarší, jinak jezdí vždy dohromady dvě třídy, např. 4.+5. holky zvlášť, kluci zvlášť. Počet je většinou kolem 20 dětí, největší Chaloupka je pro nejstarší, tam je strop 30 dětí. Týmy jsou vždy koedukované, u holčičích chaloupek převládají v týmu holky, u klučičích kluci, ale není to pravidlem. K dispozici jsou většinou dva kuchaři, zase není pravidlo holka/kluk. Chaloupky jsou podle mě rozdělené kvůli tomu, že můžeme vytvářet program přímo pro konkrétnější skupinu, napasovat to tak, aby se celostně rozvíjel mladý člověk, právě individuálně svému věku. S dívkami jsou programy třeba více „vyráběcí“, „povídací“, s klukama se více hraje fotbal a zase se řeší jiné životní problémy. V pubertě je pak spojíme, aby se naučili vycházet i s druhým pohlavím, a zase se řeší jiné životní otázky, které se už krásně dají napasovat na "klučičí" a "holčičí" myšlení. Ale to je jenom můj názor.“

Jak jsou Chaloupky dlouhé?

„Délka je různá, nejmladší jezdí maximálně na osm dní, nejstarší maximálně na 14 dnů a ti věkově mezi jezdí kolem deset dní. Záleží to také na tom, na jaké místo jezdí a aby se tam vešly i další termíny Chaloupek.“

Je možné na Chaloupku/příměstský tábor přihlásit i dítě s postižením? Pokud ano, jaké postižení to může být?

„Určitě je, jen to není obvyklé. Běžně se u nás vyskytují děti s ADHD syndromem. Jednou jsem na chaloupce měla hypoaktivní holčičku. U malých dětí se objevuje problém pomočení, což ale úplně není postižení.“

Jak s dětmi s postižením na Chaloupkách nebo na příměstských táborech pracujete?

„První je rozhodně individuální konzultace s rodiči, loni jsem si je pozvala přímo na komunitní centrum, oni mi vyprávěli o svých dvou synech, jak reagují a kde je problém. Teď si úplně nevzpomínám, ale Franta byl podle nich tuším spíše asociální a Kája naopak příliš sociální. Kluci si hráli vedle v místnosti s jinou vedoucí, abychom už na ně byli připravení. Na Chaloupce se pak ukázalo, že jsou jako jiné děti, chtějí si povídat, chtějí se mazlit, Franta trochu víc a chtějí více naší pozornosti. Věnovali jsme pozornost jak jim, tak ostatním dětem. Pomáhali jsme jim včlenit se do kolektivu, což je jednodušší právě v tom, že vedoucích je hodně a dětí relativně málo. Pokud kluci překročili svou mez a nám se něco nelíbilo, sedli jsme si s nimi a prodiskutovali situaci. Oba byli na svůj věk velice inteligentní a vyspělí a nebyl problém s nimi rozumět argumentovat. Co se svérázných a ambiciózních dětí týče, je třeba nastavit od začátku jasně daná pravidla a dodržovat je. Vše důkladně vysvětlovat a nenechat se zastrašovat ani rodiči ani dětmi.“

Jak přítomnost dětí se speciálními vzdělávacími i potřebami vnímají ostatní děti?

„Často se ptají. Zase - je třeba se všemi komunikovat a vše jasně vysvětlovat, bez ironie a nadsázky.“

Máš osobní zkušenost s táborem s postiženým dítětem? Pokud ano, jaké zkušenosti to jsou?

„Mám zkušenosti tři: zkušenost č. 1: dítě s Downovým syndromem.

Vedoucí před tímto "problémem" měli respekt, ptali se rodičů, ptali se kolegů, načetli si nějaké knížky, báli se toho, jak ji přijme kolektiv. Báli se zbytečně. Dívka byla veselá, příjemná, přátelská a společenská, takže se s ní pracovalo dobře, protože byla otevřená a milá a bylo to celkem jednoduché. Ostatní holky ji „braly“ a když byl nějaký problém, tak ji pomáhaly, ale nijak zvlášť to neřešily, a protože ta parta spolu jezdí každý rok skoro stejná, tak to bylo rok od roku lepší. Žádná šikana se nekonala.

Zkušenost č. 2: dítě s lehkou mentální retardací.

Bylo na ní vidět, že je doma zanedbávané dítě. Upnula se na vedoucí a chtěla být jen s nimi, což někdy bylo těžké skloubit s přípravou programu. Individuální program se ji

udělal jen jednou, ale vedoucí, která s ní sama strávila půlku dne, byla pak zcela vyčerpaná. Proto si její pozornost začali vedoucí dělit. Zlehka ji postrkovali do kolektivu a snažili se, aby jí nebyla pozornost věnována více než ostatním dětem. Program většinou zvládala, kdyžtak se jí pomáhalo. Ze začátku se jí ostatní holky trochu posmívaly, ale vedoucí to utnuli, promluvili si s nimi, ale neřešili větší konflikty. Dotyčná sama to nijak špatně nebrala. Ostatní holky ji během Chaloupky pochopil. Ona je nepotřebovala, potřebovala mít jako kamarádky vedoucí.

Zkušenost č. 3:hypoaktivní dítě.

Dělali jsme jí speciální program, protože kam jsme jí postavili, tam stála. Třeba tři hodiny vydržela koukat z okna. Pak jsme zjistili, že umí šít a plést, tak jsme jí podle toho vytvářeli zábavu, různé „vyráběcí“ aktivity. Taky se bála říct ne. Když měla říct ne, tak mlčela.“

Děkuji Ti za rozhovor a přeji v Tvé, mimochodem podle mého názoru velmi záslužné, práci hodně úspěchů.

„Není zač. Podle mne je zase potřeba, aby se o tom mluvilo a bouraly se předsudky.“

5.5 Shrnutí rozhovorů

V páté kapitole jsem se věnovala rozhovorům. Nejprve to byl rozhovor matky chlapce s Downovým syndromem, dále rozhovor matky chlapce na vozičku, pak rozhovor s tetou dítěte bez speciálních vzdělávacích potřeb a na konec rozhovor s dobrovolnicí od salesiánů, která má zkušenosti s dětskými tábory, kde byly integrované děti se speciálně vzdělávacími potřebami.

Výběr respondentek do této kapitoly nebyl náhodný: šlo mi o zpětnou vazbu na náš tábor, jak v prvním, tak v druhém případě. Ve třetím případě, teta dítěte bez speciálních vzdělávacích potřeb, šlo také o zpětnou vazbu, jak dítě i jeho rodina vnímala tábor s integrovaným dítětem se speciálními potřebami a navíc, díky věku tety (46 let) zde byla možnost porovnat dětské letní tábory před rokem 1989 a nyní, čemuž jsem se věnovala ve druhé kapitole magisterské diplomové práce.

Dobrovolnici od salesiánů jsem také vybrala záměrně, jelikož jsem se v práci několikrát dotkla činnosti salesiánů a navíc má osobní zkušenosti s integrací dětí se speciálními

vzdělávacími potřebami na letních táborech, tzv. Chaloupky, o které se se mnou ráda podělila pro účely této práce.

Všechny tři dotázané ženy byly spokojené s celým průběhem dětského příměstského letního tábora, na kterém byli integrováni dva chlapci se speciálními vzdělávacími potřebami. Jejich děti a synovec vnímali pozitivně snahu integrovat děti do běžné skupiny. Děti si navzájem pomáhaly a respektovaly se.

Pro obě strany to bylo přínosem: děti se speciálními vzdělávacími potřebami měly možnost začlenit se do běžného kolektivu a v rámci svých možností překonat svůj handicap. Děti, které jsou bez speciálních vzdělávacích potřeb se zase mohly učit empatii a pomoci někomu, kdo to má v životě komplikovanější. Dobrovolnice od salesiánů, jak jsem uvedla výše, mi předala své zkušenosti.

Co se týká integrace a inkluze, se všemi respondentkami jsme se shodly na tom, že idea je to užitečná a krásná, ale její naplnění je velmi náročné a někdy se nepovede naplnit. V případě příměstského tábora s integrací dětí se speciálními vzdělávacími potřebami se vše povedlo díky plánu, což bylo způsobeno několika okolnostmi: podrobný plán a příprava, malá skupina dětí, dvě asistentky a vstřícní lidé, které jsem oslovila, řemeslníci, zlatokopové, majitel tvrze, řidič mikrobusu atd. Tato shoda je ale spíše výjimečná a integraci provází běžně řada věcí, lidí či okolností, které brání jejímu úspěšnému uvedení do běžného života.

Shrnutí

Tato magisterská s názvem: Příměstský tábor jako prostředek k rozvoji sociální integrace dětí se zdravotním postižením, se věnovala dětem se speciálními potřebami a jejich integraci do běžného života jejich vrstevníků. Práce má dvě části, teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsem analyzoval prostudovaný materiál z knih a internetových zdrojů. Následně jsem z této analýzy provedla syntézu poznatků.

V praktické části jsem představila realizovaný projekt dětského příměstského letního tábora pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Pro získání zpětné vazby od dětí a rodičů jsem připravila rozhovory.

Z celé práce vyplynulo, že otázka integrace je palčivé téma. Jde o potřebný nástroj, nejen v českém školství, ale také ve volnočasových aktivitách, který je ale obtížně realizovatelný.

Závěr

Tato magisterská diplomová práce s názvem: Příměstský tábor jako prostředek k rozvoji sociální integrace dětí se zdravotním postižením, se věnovala integraci dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Nejprve jsem si s vedoucím práce ujasnila konkrétní téma, na které budu psát a projekt, který zpracuji do praktické části práce. Vzhledem k tomu, že se víc jak 15 let pohybuji kolem dětí, t' už jsou to děti bez nebo se vzdělávacími potřebami, byla víceméně volba jasná – práci budu psát o dětech se speciálně vzdělávacími potřebami.

Zbývalo ujasnit si, o čem bude praktická část práce. Jelikož jsem absolvovala jako zdravotník více dětských táborů, rozhodla jsem se vytvořit tábor podle svých zkušeností a představ. Protože ze zkušeností vím, že jak integrace, tak inkluze je sice velmi moderní a zároveň potřebný nástroj, nicméně realizace je víc než náročná, a to pro všechny zúčastněné strany – rodiče, děti i vychovatele (učitele), záměrně jsem zvolila pouze malou skupinu a navíc pouze děti mých přátel a známých.

Začala jsem tedy s přípravami projektu. Nejprve bylo třeba promyslet počet dětí a zjistit, které děti budou mít speciální vzdělávací potřeby. V tomto případě byly dvě děti se speciálními vzdělávacími potřebami, jedno s Downovým syndromem, jedno na vozíčku. Právě proto jsem začala uvažovat o verzi tábora bez přespání a zvolila jsem variantu příměstského tábora.

Také jsem se rozhodla děti rozdělit do dvou skupin, aby byl prostor věnovat se stejně pečlivě všem účastníkům. Poté jsem oslovila dvě kamarádky, které obě mají nejen pedagogické vzdělání, ale jedna z nich má zároveň absolvovaný kurz na hlavní vedoucí. Tím jsem zajistila, jak z právního, tak i z praktického hlediska dostatek osob, které mi budou s realizací celého projektu pomáhat. Zároveň jsem dokumentem o absolvování kurzu na hlavní vedoucí mohla vyhovět i aktuální legislativě týkající se zřizování dětských letních táborů.

V další fázi příprav projektu jsem podrobně promyslela celý program, oslovila různé osoby (např. řemeslníky, majitele tvrze, zlatokopy a další). Poté jsem se s nimi osobně setkala, abych domluvila vzájemně vyhovující podmínky spolupráce. Pak přišla na řadu fáze zajištění potřeb k programu, ať již šlo o připravení kopií na výtvarné činnosti či o

zajištění sportovního materiálu. Celý postup příprav je podrobně popsán v kapitole 4.1 „Návrh projektu příměstského tábora“.

I přesto, že jak do příprav, tak do realizace projektu příměstského letního tábora zasáhla epidemie Covid 19, nenechala jsem se tím vyvést z konceptu. Při jarní vlně epidemie Covid 19 jsem vynucený čas v lockdownu doma využila tím, že jsem studovala veškerý dostupný teoretický materiál, a to jak zapůjčenou vědeckou či odbornou literaturu, tak jsem vyhledávala informace v internetových zdrojích. Také jsem prošla veškeré své „zásoby“ materiálů na tvoření, luštění apod.

Začala jsem připravovat teoretickou část práce. Chtěla jsem, aby jak teoretická část, tak praktické spolu úzce souvisely, na sebe navazovaly a co nejvíce byly propojeny. Téma práce a projektu je integrace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami na dětském letním táboře. Proto jsem zvolila řazení kapitol teoretické práce tak, jak jsem postupovala: nejprve vysvětlení základních pojmů, tedy první kapitola, dále popis a porovnání dětských letních táborů dříve (před rokem 1989) a nyní a hledat možnosti integrace – čemuž je věnována druhá kapitola teoretické části této diplomové práce.

Třetí kapitola jsem věděla, že bude nejobsáhlejší - budu se zde věnovat totiž samotnému tématu integrace a inkluze, a to jak definici pojmů, tak vývoji integrace ve světě i u nás. Stejně tak budu postupovat u inkluze: od definice pojmu, přes vývoj ve světě i v naší republice. Následovat bude shrnutí celé teoretické části diplomové práce.

Po rozvolnění v květnu roku 2020 jsem začala podle předem připravených poznámek a osnovy začal obvolávat a chystat samotný projekt: zajistit program v knihovně, u hasičů, ve Sladovně, na tvrzi, mikrobus, restauraci, klubovnu atd. Z jednotlivých institucí (hasiči, majitelé klubovny, řemeslníci, Sladovna atd.) nechtěli žádnou finanční odměnu, takže jsem mohla mít také velmi nízký rozpočet.

Zajistila jsem i výhodnou cenu za dětský oběd, s polévkou a nápojem. Další náklady spojené s projektem byly jen výtvarné potřeby, kopírování a platba za mikrobus s řidičem. Protože ani moje asistentky nepožadovaly žádnou odměnu, mohl být rozpočet velmi přijatelný a pro rodiče velmi příjemný.

V srpnu roku 2020 došlo k samotné realizaci dětského letního příměstského tábora. Podrobně po jednotlivých dnech i se závěrečným shrnutím a zhodnocením, jak

jednotlivých dnů, tak celého příměstského tábora, je celý projekt popsán v kapitole 4.3. „Realizace projektu“.

Po skončení dětského příměstského letního tábora jsem přistoupila k sepsání této diplomové práce. Po důkladné analýze všech studijních podkladů jsem přistoupila k následné syntéze všech získaných poznatků do teoretické části. Pak jsem zpracovala celý projekt, jak byl plánovaný i jeho průběh.

Celý projekt příměstského dětského letního tábora, kde byly integrovány děti se speciálně vzdělávacími potřebami, hodnotím kladně. Kladné zpětné reakce jsem dostala jak od dětí, tak jejich rodičů. Vše probíhalo dle plánu, v programu se aktivně zapojovaly v rámci svých možností všechny děti a asistentky jim byly velkou oporou. Na základě této zkušenosti, i již svých předešlých pracovních zkušeností s dětmi handicapem a jinými speciálními vzdělávacími potřebami mohu konstatovat, že je jistě velmi záslužná snaha o integraci (začlenění) dětí do běžného kolektivu. Ovšem snaha je jedna strana „mince“, technické a další možnosti v současném školství či ve volnočasových aktivitách jsou druhá strana, a to podstatně komplikovanější. Jde totiž o souhru více institucí, osob a postojů. Totéž, co se týká inkluze.

Určitě není správná cesta segregace dětí, tak jak to probíhalo v naší zemi před rokem 1989. K úplnému zapojení do běžných škol či kroužků je zapotřebí součinnosti nejen dětí a rodičů, ale také pracovníků školy (učitelé, ředitelé), bezbariérovost, legislativa atd. zde je ještě mnoho nedostatků, proto zatím jak integrace, tak inkluze jsou podstatně méně úspěšné než ve světě.

Na výzkumnou otázku této práce: „**Jaké jsou příležitosti/ možnosti a úskalí integrace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami do společnosti?**“ mohu odpovědět tak, že příležitosti a možnosti jsou lepší a co se nabídky týká i širší, než před rokem 1989. Úskalí spatřuji zejména v legislativě, vzdělávání učitelů a velkém počtu žáků ve třídách. Upřímně doufám, že se situace kolem této problematiky bude jen zlepšovat a celá věc se začne řešit komplexněji a koordinovaněji. V současné době mám spíše pocit, že se snažíme „dohonit“ státy, které mají s tímto problémem větší zkušenosti, ale bohužel metodou „pokus-omyl“ , na kterou v konečném důsledku doplácí především ti, kterým měl být život usnadněn...

Přílohy

Příloha 1

Dosavadní a předpokládaný vývoj času života (HOFBAUER 2004: 27)

Čelkový čas života	dříve (kolem roku 1800)	včera (osmdesátá léta 20. století)	dnes (devadesátá léta 20. století)	zítra (kolem roku 2010)	poměr mezi roky 1800 a 2010
roků	50,2	69,6	76,5	78,8	1,57
= dní	16333	25417	27917	28750	1,57
= hodin	440 tisíc	610 tisíc	670 tisíc	690 tisíc	1,57
= %	100 %	100 %	100 %	100 %	-
# toho čas v hodinách					
biologické potřeby	188 tisíc = 41 %	255 tisíc = 42 %	270 tisíc = 40 %	290 tisíc = 42 %	1,61 1,02
práce, povolání	150 tisíc = 34 %	75 tisíc = 12 %	60 tisíc = 9 %	40 tisíc = 6 %	0,27 0,18
čas k dispozici	110 tisíc = 25 %	280 tisíc = 46 %	340 tisíc = 51 %	360 tisíc = 52 %	3,27 2,08

Abstrakt

Klíčová slova:

volný čas, letní tábory, pedagogika volného času, volnočasové aktivity, děti se speciálními vzdělávacími potřebami, Downův syndrom, děti s handicapem, vzdělávání, integrace, inkluze, individuální plán, kompenzační pomůcky

Magisterská diplomová práce se věnuje tématu integrace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami obecně, ve školství a ve volnočasových aktivitách. Z volnočasových aktivit bylo zvoleno téma příměstského letního tábora. Teoretická část se věnuje volnému času a možnostem volnočasových aktivit, a to jak před rokem 1989, tak po roce 1989. Dále popisuje možnosti integrace dětí s handicapem a zkoumá otázku: **„Jaké jsou příležitosti/možnosti a úskalí integrace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami do společnosti?“**

Praktická část popisuje návrh, přípravu a realizaci projektu pětidenního příměstského tábora pro šest dětí ve dvou skupinách. V každé skupině bylo jedno dítě se speciálními vzdělávacími potřebami: v první skupině chlapec s Downovým syndromem, v druhé skupině chlapec na vozíčku. Projekt byl náročný, ale úspěšný. Kromě projektu tábora je v praktické části kapitola věnovaná rozhovorům s rodiči nebo blízkými dětí, které byly na tomto táboře a také s dobrovolnicí od salesiánů, která má zkušenosti s integrací dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.

Abstract

Keywords:

leisure time, summer camps, free-time pedagogy, leisure activities, children with special educational needs, Down syndrome, children with disabilities, education, integration, inclusion, individual plan, compensatory aids

The diploma thesis deals with the topic of integration of children with special educational needs in general, in educational system and leisure activities. From leisure activities, was chosen the theme of a suburban summer camp. The theoretical part deals with free time and possibilities of leisure activities, before 1989 and after 1989. It also describes the possibilities of integration of children with disabilities and examines the question: **"What are the opportunities / possibilities of integration of children with special educational needs into society?"**

The practical part describes the suggestion, preparation and implementation of a five-day suburban camp project for six children divided in two groups. There was one child with special educational needs in each group: in the first group, there was a boy with Down syndrome; in the second group, a boy in a wheelchair. The project was exacting but successful. In addition to the camp project, in the practical part there is a chapter deals with interviews with parents or close children, who were involved at this camp and also with a volunteer from Salesians who have experience with the integration of children with special educational needs.

Použitá literatura

Internetové zdroje:

Informační systém JABOK [online]. Praha: Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická, 2019 [cit. 2020-11-25]. Dostupné na WWW:

<https://is.jabok.cz/do/jabok/954367/955287/955379/Pedagogika_jako_veda.pdf>

Informační systém UTB [online]. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2008 [cit. 2020-11-15]. Dostupné na WWW:

<http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/5507/mare%C5%A1ov%C3%A1_2008_dp.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Komunita Petrklíč [online]. České Budějovice, 2009 [cit. 2021-02-15]. Dostupné na WWW: <http://www.petrini.cz/clanky/komunity/ceske_budejovice/petrklic>

Salesiánské středisko mládeže - web [online]. České Budějovice, 2021 [cit. 2021-02-13]. Dostupné na WWW: <<https://www.sasmcb.cz/nase-cinnost/>>

ODAC Apoštolská církev – Pro vedoucí, lektory a rodiče pracující s dětmi ať už v rámci církve, či v podobných volnočasových aktivitách. [online]. Kolín, 2017 [cit. 2021-03-18]. Dostupné na WWW: <<https://odac.apostolskacirkev.cz/>>

Charita Česká republika [online]. Praha, 2012 [cit. 2020-12-14]. Dostupné na WWW: <<https://www.charita.cz/adresar/?targetGroup=rdm&situation=13&showType=list>>

Sokol - České Budějovice [online]. České Budějovice: T. J. SOKOL České Budějovice, 2020 [cit. 2021-02-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.sokol-cbu.cz/sokolcb/organizace/historiesokola/>>

Profil spolku Orel [online]. Brno: Orel, 2009 [cit. 2020-11-11]. Dostupné na WWW: <http://www.orel.cz/?ukaz=profil_orla>

Nápady na volnočasové aktivity pro handicapované děti – Alfabet [online]. Praha: Alfabet - informační portál pro pečující, 2010 [cit. 2020-10-11]. Dostupné na WWW: <<https://www.alfabet.cz/vyvojova-vada-u-ditete/vzdelani-a-integrace/volny-cas-s-handicapem/>>

Centrum Arpida – o nás [online]. České Budějovice: Aktuality - centrum Arpida, 2018 [cit. 2021-03-11]. Dostupné na WWW: <<https://www.arpida.cz/o-nas>>

PŠENIČKA, M. Pedagogika volného času [online]. Praha: Matematicko-fyzikální ústav Univerzity Karlovy, 2013 [cit. 2021-02-15]. Dostupné na WWW: <https://kdf.mff.cuni.cz/vyuka/pedagogika/seminarky/2013-14%20Milan_Psenicka_Pedagogika_volneho_casu.pdf>

Historie dětských letních táborů v Čechách — PSK [online]. Praha: PSK, 2004 [cit. 2020-12-13]. Dostupné na WWW: <<https://www.ptejteseknihovny.cz/dotazy/historie-detskych-letnich-taboru-v-cechach>>

Retro — Česká televize [online]. Praha: Česká televize, 2018 [cit. 2020-11-19]. Dostupné na WWW: <<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10176269182-retro/208411000360903>>

Pionýrské tábory | Bradlo a okolí [online]. Dolní Bradlo: Pionýrské tábory, 2019 [cit. 2021-03-02]. Dostupné na WWW: <http://www.bradlo.cz/?page_id=371>

Dětské tábory [online]. Praha, 2015 [cit. 2021-04-11]. Dostupné na WWW: <<https://publi.cz/books/174/05.html>>

Letní tábory [online]. Praha: MŠMT ČR, 2013 [cit. 2020-11-05]. Dostupné na WWW: <<https://www.msmt.cz/mladez/letni-tabory-2>>

Skautský program skaut.cz [online]. Praha: Junák – český skaut, 2021 [cit. 2021-02-13]. Dostupné na WWW: <<https://www.skaut.cz/skauting/program/>>

Školská legislativa péče o žáky se zdravotním postižením [online]. Praha: Metodický portál RVP, 2017 [cit. 2020-12-04]. Dostupné na WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/S/16243/SKOLSKA-LEGISLATIVA-PECE-O-ZAKY-SE-ZDRAVOTNIM-POSTIZENIM.html/>>

Rozdílný význam pojmů integrace a inkluze [online]. Praha: Metodický portál RVP, 2017 [2020-12-04]. Dostupné na WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/SSC/17243/ROZDILNY-VYZNAM-POJMU-INTEGRACE-A-INKLUZE.html/>>

Kolik je v České republice zrakově postižených lidí? [online]. Praha: Vzdělávání bez bariér, 2015 [2020-11-11]. Dostupné na WWW: <<https://www.bezbarier.zcu.cz/239-kolik-je-v-ceske-republice-zrakove-postizenych-lidi>>

Statistiky počtu osob se sluchovým postižením [online]. Praha: Czech Union of the Deaf, 2001 [cit. 2021-02-02]. Dostupné na WWW: <<https://www.cun.cz/cs/blog/2017/05/17/statistiky-poctu-osob-se-sluchovym-postizenim/>>

Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami – Vliv zahraničních trendů na náš vzdělávací systém [online]. Praha: Metodický portál RVP, 2017 [2020-12-04]. Dostupné na WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/S/10161/ZACI-SE-SPECIALNIMI-VZDELAVACIMI-POTREBAMI---VLIV-ZAHRANICNICH-TRENDU-NA-NAS-VZDELAVACI-SYSTEM.html/>>

Základní informace o OECD [online]. Praha: Portál MPSV, 2011 [cit. 2021-03-12]. Dostupné na WWW: <<https://www.mpsv.cz/zakladni-informace-o-oecd>>

Zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění platném k 12. 3. 2021

Zákon 31/1953 Sb., o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon), ve znění platném k 12. 3. 2021

NPMK webová prezentace [online]. Praha: NPMK, 2019 [cit. 2021-01-12]. Dostupné na WWW: <<https://www.npmk.cz/muzeum/pro-badatele/nejcastejsi-dotazy-z-dejin-skolstvi?fbclid=IwAR19UiTY5na-xpN45EJAi-uzEdtOzDqIqHNnAvX0U8GrI0LvZdwFtftnYvM#zs-5>>

Zákon 63/1978 Sb., o opatřeních v soustavě základních a středních škol, ve znění platném k 13. 3. 2021

Učitelské listy: Mýtus č. 1: Socialistická škola = kvalitní učitelé, vzdělání a ukáznění žáci [online]. Praha, Učitelské listy 2012 [cit. 2020-11-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.ucitelske-listy.cz/2010/11/mytus-c-1-socialisticka-skola-kvalitni.html?m=1&fbclid=IwAR0HqbWdJMICpUB4niJpa3qTARYCik0d8EMpneWQ5yvsNHBijEWU5W0xdCw>>

Vyhláška ministerstva školství České socialistické republiky 95/1978 Sb., o školách pro mládež vyžadující zvláštn..., ve znění platném k 12. 4. 2021

Vyhláška ministerstva školství České socialistické republiky 130/1980 Sb., o výchovném poradenství, ve znění platném k 12. 4. 2021

Sto let Jedličkova ústavu: Úspěch v začleňování handicapovaných do společnosti — ČT24 [online]. Praha: Česká televize, 2019 [cit. 2020-10-14]. Dostupné na WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1108484-sto-let-jedlickova-ustavu-uspech-v-zaclenovani-handicapovanych-do-spolecnosti?fbclid=IwAR3aYdmdFFL97VKe7MwsgRjfmSBN95QBrRlsdOd72dV8OIOMMlvd4Fvj3Uw>>

Speciální pedagogika [online]. Praha: Soukromé a státní vysoké školy, 1996 [cit. 2021-03-02]. Dostupné na WWW: <<https://www.vysokeskoly.cz/maturitniotazky/pedagogika/specialni-pedagogika-obecne>>

Pozitivní zprávy [online]. Brno: Pozitivní zprávy z.s., 2021 [cit. 2021-04-15]. Dostupné na WWW: <https://pozitivni-zpravy.cz/15-miliardy-korun-pro-vazne-nemocne-deti-nadace-rodiny-vlckovych-inspiruje-cesko/?fbclid=IwAR2xl-7LWHjEnXwSp7_KT2rrWRl66enZNSxBxaYqAQYbhJDf76juWFmBkKQ>

Knihy:

ANDERLIKOVÁ, L.: Cesta k inkluzi, 210 s., Triton, 2014, ISBN978-807387-765-1.

BARTOŇOVÁ, M., VÍTKOVÁ, M.: Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami II, Paido ; Masarykova univerzita, 2008 . 369 s., ISBN 978-80-7315-170-6.

BENDO VÁ, P.: Dítě s mentálním postižením ve škole, Grada, 2011, 140 s., ISBN 978-80-247-3854-3.

BUBENÍČKOVÁ, P., PFEIFFER, J.: Dítě se zdravotním postižením, Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ve spolupráci s Asociací rodičů a přátel zdravotně postižených dětí, 1999, 160 s.

HANUŠ, R., CHYTILOVÁ, L.: Zážitekově pedagogické učení, Grada, 2009, 192 s., ISBN 978-80-247-2816-2.

HOFBAUER, B.: Děti, mládež a volný čas, Portál, 2004, 173 s., ISBN 80-7178-927-5.

JUNGWIRTHOVÁ, I.: Dítě se sluchovým postižením v MŠ a ZŠ, Portál, 2015, 191 s., ISBN 978-80-262-0944-7.

KAPLÁNEK., M.: Animace, Portál, 2013, 101 s., ISBN 978-80262-0565-4.

KAPLÁNEK, M.: Výchova v salesiánském duchu, Portál, 2012, 117 s., ISBN 978-80262-0126-7.

KOVÁŘ, M.: Dějiny evropské integrace, Triton, 2005, 151 s., ISBN 80-7254-731-3.

LECHTA, V.: Inkluzivní pedagogika, Portál, 2016, 463 s., ISBN 978-80-262-1123-5.

MOHAUPTOVÁ, E.: Teambuilding, Portál, 2005, 173 s., ISBN 80-7367-042-9.

PÁVKOVÁ, J.: Pedagogika volného času, Portál, 2002, 231 s., ISBN 80-7178-711-6.

PRŮCHA, J.: Moderní pedagogika, Portál, 2009, 481 s., ISBN 978-80-7367-503-5.

SIEGLOVÁ, D.: Konec školní nudy, Grada, 2019, 336 s., 978-80-271-2254-7.

SLOWÍK, J.: Speciální pedagogika, Grada, 2007, 160 s., ISBN 978-80-247-1733-3.

SPIPKOVÁ, V.: Proměny primárního vzdělávání v ČR, Portál, 2005, 311 s., ISBN 80-7178-942-9.

ŠIRCOVÁ, I.: S dětmi v přírodě, Portál, 2007, 159 s., ISBN 978-80-7367-201-0.

VALENTA, M.: Znevýhodněný žák, Grada, 2020, 216 s., ISBN 978-80271-0621-9.

VOCILKA, M. Integrace sociálně a zdravotně postižených dětí do společnosti, 108 s., Ústav pro informace ve vzdělávání, Praha, 1997, ISBN není.